

รายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ

เรื่อง

การกินในประเพณีชีวิตที่เกี่ยวกับการเกิดและการตาย
ในชุมชนไทยพวนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครนายก

โดย

ทรงสิริ วิชิรานนท์

วีณา สงวนพงษ์

รพีพรรณ สุฐาปณกุล

สุชมาล หวังฉิมพันธ์ุ

สมสมร พรพรรณพิพัฒน์

อภิญา มานะโรจน์

ลักขณา จาตกานนท์

รายงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างนักวิจัยมืออาชีพ

หัวข้อ การวิจัยเชิงคุณภาพ

ระหว่าง วันที่20-29เมษายน 2552

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ชื่อเรื่อง : การกินในประเพณีชีวิตที่เกี่ยวกับการเกิดและการตายในชุมชนไทยพวนแห่งหนึ่ง
จังหวัดนครนายก

ผู้วิจัย : ทรงสิริ วิจิราพันธ์ วีนา สงวนพงษ์ รพีพรรณ สุฐาปิ่นณกุล
สุชумаต หวังวณิชพันธ์ สมสมร พรพรรณพิพัฒน์
อภิญา มานะโรจน์ ลักขณา จาตกานนท์

พ.ศ. : 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจในความเชื่อและพฤติกรรมการกิน ประเพณีชีวิตการเกิดและการตายของชุมชนไทยพวน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการเก็บข้อมูลที่ใช้คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อและพฤติกรรมการกินของชาวไทยพวนทั้งในประเพณีการเกิดมี 2 ลักษณะคือ 1. ความเชื่อและพฤติกรรมการกินที่สามารถอ้างอิงด้วยคุณค่าทางโภชนาการ 2. ความเชื่อและพฤติกรรมการกินที่ไม่สามารถอ้างอิงด้วยคุณค่าทางโภชนาการ โดยในประเพณีการเกิดได้แบ่งเป็นความเชื่อและพฤติกรรมในช่วงตั้งครรภ์และหลังคลอด ซึ่งอาหารข้อห้ามในช่วงตั้งครรภ์คือ เผือก มัน อาหารประเภทเผ็ดร้อน หรือรสจัด ข้อควรปฏิบัติในช่วงตั้งครรภ์คือ กินน้ำมันมะพร้าว ส่วนหลังคลอดข้อห้ามคือ ห้ามกินเนื้อ ไข่ ข้าวเหนียว ปลาหมึก ปลามีเกล็ดแข็ง ผักสีเขียวที่มีกลิ่นฉุน อาหารที่มีกลิ่นแรง เช่น ชะอม ของหมักดอง ข้อควรปฏิบัติคือ กินข้าวกับเกลือคั่ว ปลาปิ้ง แกงเลียงหัวปลี ขาดอง ส่วนประเพณีการตายมีความเชื่อและพฤติกรรมการกินที่มีข้อห้ามคือ อาหารที่เป็นเส้น มียาง หรือมีลักษณะเป็นใย รวมถึงอาหารที่มีการหมักดอง ของหวานที่ห้ามในพิธีสวดศพคือ ขนมรวมมิตร แต่ถ้าเป็นวันเผาศพจะนิยมขนมรวมมิตร และถั่วดำต้ม ในขณะที่ข้อควรปฏิบัติในการทำบุญงานศพหลังพิธีเผาศพแล้วคือ ข้าวต้มมัด ข้าวต้มผัด ทองหยิบ ทองหยอด

Abstract

This thesis entitled “*Being Phuan in Contemporary Thai Society*” emphasized the aspects of self-defining of the Phuan minority in Central Thailand, an ethnic group migrating from Northern Laos two centuries ago, perceived through the recognition and invention of “Phuanness”, which has varied thoroughly up on different social contexts during the past several decades. It considered the existence of “Phuanness” in the contexts of the establishment and activities of the Phuan Association (Chomrom Thai-Phuan), the Phuan’s cultural revivals, and the access of employing “Phuanness” to promote tourism business.

There were many complicated aspects involved in the identification of Phuan people in Thailand during globalization period, so the following questions were raised for a systematic analysis: (1) How could we understand the historical background and roots of the Phuan, and their impacts on Phuan people’s self-identification today? (2) How were the Phuan people’s expression of their recognition and recall through cultural group formation characterized? (3) Under the tourism promotion and local cultural conservation phenomena that counted everything under the “Contemporary Thainess” umbrella and as a result transformed diversifying cultures into national commodities, what were the identities of the Phuan and what were their positions in those phenomena? The analysis was based on both anthropological field data and library documents.

The study of Phuan’s history showed that Phuan people’s self-identification existed in several forms, which led to a difference in self-perception and self-connection of the Phuan based on sources of information. Nevertheless, Phuan’s historical identities were linked to history of the state. Their historical backgrounds were occasionally selected for repeat to deepen the common understandings of the ethnic Phuan’s roots. But the Phuan in each area would choose the best set of history that fit them.

The gatherings of Phuan people gave them an opportunity to express their common recognition and recall by organizing cultural events. Through these activities, the Phuan could define their identities and choose to conserve and support what they have seen importance to them.

The Phuan at present perceived their cultural root through the oral history and historiography complied under the Thai nation-state ideology. The variation of Phuan's culture, history, and cultural invention found among the Phuan groups in different parts of Thailand was explicable in the lights of local social contexts, as well as of the ideal cultural and ethnic variation acceptable under the state's political ideology. More recently, the "Phuanness" expression has been sculptured and employed in the manner to promote Thai tourism.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง “ การกินในประเพณีชีวิตที่เกี่ยวกับการเกิด และการตาย ในชุมชนไทยพวนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครนายก ” ในครั้งนี้ ก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในการทำงาน วิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการฝึกปฏิบัติทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ (ภาคสนาม) ภายใต้การวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ กระบวนการทำงานเป็นทีม และความร่วมมือร่วมใจในการทำงานตลอดจนการแก้ปัญหาในระหว่างวิจัยของคณะผู้วิจัย ทำให้คณะผู้วิจัยเกิดการเรียนรู้ กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.สรณ ภู่ง อาจารย์สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่กรุณามาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์การทำงานวิจัยเชิงคุณภาพตลอดระยะเวลาการอบรม 10 วัน ขอขอบคุณคณาธิ์ศึกษา ปริญญาเอก สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทั้งรุ่น 5 และรุ่น 6 ที่กรุณาเป็นวิทยากรที่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือแนะนำในด้านต่าง ๆ ซึ่แนะทางด้านวิชาการ และร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นกันเอง ขอขอบคุณชาวบ้านไทยพวนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครนายก ที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นเปี่ยมด้วยน้ำใจไมตรีที่ดียิ่ง รวมทั้งการเป็นผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ อย่างไม่เหน็ดเหนื่อยหรือเบื่อหน่าย แม้จะถูกซักถามอยู่นาน ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากชาวบ้านมุ่งเข้ามาดำเนินการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์ และสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งคณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจมาก

คณะผู้วิจัยหวังว่าผลงานวิจัยนี้คงเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจเรื่องเกี่ยวกับชาวไทยพวนบ้างไม่มากก็น้อย ประโยชน์และคุณค่าใด ๆ ของงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยขอมอบให้แก่ชาวไทยพวนที่เป็นแหล่งข้อมูลทุกท่าน ด้วยความเคารพเป็นอย่างสูง

คณะผู้วิจัย

28 เมษายน 2552

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.3 ขอบเขตวิจัย	4
1.4 ประโยชน์และความสำคัญของการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 การกิน	6
2.2 ประเพณีชีวิต	14
2.3 ชาวไทยพวน	23
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	34
3.1 การเลือกพื้นที่และผู้ให้ข้อมูล	34
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	36
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	37
3.5 การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ	37
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	38
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	38
4.2 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิด	39
4.3 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการตาย	42

สารบัญ

	หน้า
4.4 การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการตาย	44
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	45
5.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	45
5.2 การอภิปรายผล	46
5.3 ข้อเสนอแนะ	49
บรรณานุกรม	50
ภาคผนวก	53
ภาคผนวก ก รูปกิจกรรม	54
ภาคผนวก ข ตัวอย่างบทสัมภาษณ์	58

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ นั้น นอกจากอยู่ร่วมกันเพื่อการดำรงชีพและเพื่อความปลอดภัยแล้ว มนุษย์ยังได้มีการพัฒนาการดำรงชีพพื้นฐานให้มีความหมายมากกว่าการดำรงชีพเพื่อความอยู่รอดแต่เพียงอย่างเดียว เช่น การกินซึ่งถือเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ และเป็นที่ตระหนักรู้ของมนุษย์ทุกชนชาติ แต่มนุษย์ในทุกชนชาติก็ได้รังสรรค์ให้การกินมีความหมาย มีความสำคัญมากกว่านั้น การกินจึงได้พัฒนากลายเป็นวัฒนธรรมของชนชาตินั้น ๆ มีการแสดงออกถึงความเชื่อ แบบแผนการปฏิบัติและมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ก่อเกิดเป็นการยอมรับและยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ความเชื่อเหล่านี้สามารถสังเกตได้จากรูปแบบพฤติกรรมที่ชนชาตินั้น ๆ แสดงออกมา และความเชื่อเหล่านี้ยังมีความสำคัญยิ่งต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของชนชาติต่าง ๆ โดยอาจมีความคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดมา

อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็นอีกจังหวัดหนึ่งในหลาย ๆ จังหวัดที่มีกลุ่มชาวพวนหรือไทยพวนที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทย คนพวนเป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เช่น ภาษา ความเชื่อ และประเพณี พิธีกรรม คนพวนมักจะแสดงออกถึงการเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนา มีความรู้ เคารพผู้อาวุโส รักครอบครัว รักสงบ มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ เมื่อว่างจากการทำไร่ไถนา ก็จะทำงานหัตถกรรม นอกจากนี้ชาวพวนยังเคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมและประเพณีของตนมาก ซึ่งได้ถือปฏิบัติมาตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ในรอบปีหนึ่งประเพณีของชาวพวนยังยึดถือและปฏิบัติกันมีดังนี้

เดือนอ้ายบุญข้าวจี

เดือนสามบุญกำฟ้า

เดือนหกบุญหมู่บ้าน

เดือนเก้าบุญห่อข้าว

เดือนสิบสองใส่กระจาด

เดือนยี่บุญข้าวหลาม

เดือนห้าบุญสงกรานต์

เดือนแปดบุญเข้าพรรษา

เดือนสิบเอ็ดบุญตักบาตรเทโว

เทศน์มหาชาติ สุนูกแลฯ

ประเพณีในรอบปีของชาวไทยพวนนั้น มีส่วนคล้ายคลึงกับประเพณีในรอบปีของชาวอีสาน ที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ (www.thaiphanom.com) ดังนี้

ฮีตสิบสอง

ฮีตสิบสองมาจากคำ 2 คำ คือ ฮีต กับ สิบสอง ฮีต มาจากคำว่า จาริต หมายถึงสิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่ค้ำจาม ชาวอีสาน เรียกว่า จาฮีต หรือฮีต สิบสอง หมายถึง เดือนทั้ง 12 เดือน ในหนึ่งปีฮีตสิบสอง จึงหมายถึง ประเพณีที่ประชาชนชาวอีสาน ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนในแต่ละปี ประเพณีทั้งสิบสองเดือนที่ชาวอีสานถือปฏิบัติกันมานั้น ล้วนเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ออกมาร่วมกิจกรรมพบปะสังสรรค์กันเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงและเพื่อความสามัคคี มีความรักใคร่กันของคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นการสืบทอดสิ่งที่ค้ำจามมาจวบจนปัจจุบัน ประเพณีทั้งสิบสองเดือนที่ชาวอีสานถือปฏิบัติ

เดือนอ้าย-บุญข้าวกรรม

เดือนยี่-บุญคูณลาน

เดือนสาม-บุญข้าวจี่

เดือนสี่-บุญเหวส

เดือนห้า-บุญสงกรานต์

เดือนหก-บุญบั้งไฟ

เดือนเจ็ด-บุญซำฮะ

เดือนแปด-บุญเข้าพรรษา

เดือนเก้า-บุญข้าวประดับดิน

เดือนสิบ-บุญข้าวสาก

เดือนสิบเอ็ด-บุญออกพรรษา

เดือนสิบสอง-บุญกฐิน

คองสิบสี่

คองสิบสี่ หมายถึง แนวทางที่ประชาชนทั่วไป ตลอดจนผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองพึงปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งหมดสิบสี่ข้อ จะเป็นจารีตประเพณีทำนองครองธรรมอันค้ำจามของท้องถิ่นและของบ้านเมือง เพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยยึดข้อปฏิบัติด้าน

ศาสนาเป็นหลัก ซึ่งหากใครที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดแล้วนับเป็นบุคคลอยู่ในศีลในธรรมเป็นที่
เคารพนับถือของคนทั่วไปหลักปฏิบัติ 14 ข้อ หรือ 14 ประการ ได้แก่ (www.baanmaha.com)

1. หูเมือง เป็นราชทูตต่างหน้าแทนบ้านเมือง หมายถึง เป็นบุคคลที่พูดจาไพเราะ อ่อนหวาน พูดจริง
2. ตาเมือง เป็นนักปราชญ์ มีความรอบรู้ในวิชาการบ้านเมือง รู้หลักธรรม
3. แก่นเมือง เป็นผู้ทรงคุณธรรม ยุติธรรม
4. ประตุมือง เป็นผู้มีความสามารถในการใช้ศาสตราวุธยุทธโศปกรณ์
5. รากเมือง เป็นผู้รอบรู้ในด้านโหราศาสตร์ ดาราศาสตร์
6. เหนียงเมือง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์
7. ขางเมือง เป็นผู้ชำนาญในการออกแบบ ชำนาญในการศึก
8. ซื่อเมือง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ เป็นนักปราชญ์ผู้กล้าหาญ
9. แปเมือง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ตัดสินคดีความเที่ยงธรรม
10. เขตเมือง เป็นผู้ทำหน้าที่พิทักษ์เขตเมือง รักษาเขตแดนบ้านเมือง
11. ใจเมือง เป็นผู้ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองที่ดี
12. ค่าเมือง เป็นผู้พิทักษ์รักษาให้เมืองมีค่า มีเงินทอง ติดต่อกำขาย
13. สติเมือง เป็นผู้รู้จักการรักษาพยาบาล หมอฮยา
14. เมฆหมอกเมือง เป็นผู้ทำหน้าที่ประคองเทพอารักษ์พิทักษ์เมืองเป็นหลักเมือง

นอกจากประเพณีดังกล่าวแล้ว ยังมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอีกหลายอย่าง เช่นการแห่
บั้งไฟ การแข่งนางแมว การลากกระดาน (กองข้าว) การสู้ขวัญข้าว ประเพณีกำเที่ยง สงกรานต์มีการ
ลำพวน บายศรีพระ ฯลฯ บางประเพณีก็ยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ แต่บางประเพณีก็ได้เลิกไปแล้ว บาง
ประเพณีก็ทำอย่างไม่ต่อเนื่องและบางประเพณีก็มีทำในบางจังหวัดเท่านั้น (กลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวน,
2552: ออนไลน์)

ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีชีวิตทั้งในเรื่องของการเกิด และการตายนั้น ชาวพวนก็ยัง
มีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้อยู่ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ถ่ายทอดมาจากจากบรรพบุรุษ และมีอิทธิพลต่อคน
พวนในชุมชนมาก โดยมีมูลเหตุสำคัญ ๆ เช่น เกิดจากความกลัวภัยพิบัติ กลัวการสาปแช่งของ
บรรพบุรุษ การขอให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ ความต้องการมีโชคลาภศิริมงคล ความต้องการความ
ปลอดภัย และความต้องการประสบความสำเร็จเป็นต้น คนพวนจึงมีการกำหนดข้อห้ามและข้อ
ปฏิบัติในการกินที่เกี่ยวข้องกับการเกิดและการตายไว้อย่างชัดเจน ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลก็
ได้พบว่าชาวพวนในอำเภอปากพลี ยังมีการปฏิบัติยึดถือความเชื่อเกี่ยวกับการกินในประเพณีชีวิตที่

เกี่ยวข้องกับกาเกิดและการตายไว้อย่างเห็นได้ชัด ทั้งความเชื่อที่มีเหตุผล ทางคุณค่าตามหลัก โภชนาการและความเชื่อที่ไม่สามารถอธิบายอ้างอิงได้ตามหลักโภชนาการ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อ และการแสดงพฤติกรรม ของชาวพวน คณะผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยจะช่วยทำให้เข้าใจเกี่ยวกับระบบความเชื่อและพฤติกรรม การกินในประเพณีชีวิตของชาวบ้านที่มีการถ่ายทอดความเชื่อในเรื่องดังกล่าว และสามารถพัฒนา ไปสู่การจัดการความรู้ เพื่อให้เกิดความเชื่อ และพฤติกรรมการกินที่ถูกต้อง เหมาะสม อันจะส่งผล ให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำความเข้าใจ การกินประเพณีชีวิตที่เกี่ยวกับการเกิดในด้านความเชื่อและพฤติกรรม ในชุมชนไทยพวนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครนายก
2. เพื่อทำความเข้าใจ การกินประเพณีชีวิตที่เกี่ยวกับการตายในด้านความเชื่อและพฤติกรรม ในชุมชนไทยพวนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครนายก

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและพฤติกรรมการกินที่เกี่ยวกับการเกิดและ การตายของชุมชนไทยพวนแห่งหนึ่งใน จังหวัดนครนายก

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความเชื่อและพฤติกรรมการกินที่เกี่ยวกับการเกิด
2. ทำให้ทราบความเชื่อและพฤติกรรมการกินที่เกี่ยวกับการตาย
3. ทำให้ทราบวิธีการถ่ายทอดเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องการกินของคน ในชุมชน
4. ข้อค้นพบจากการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของชาวไทพวนแห่งนี้ต่อไป

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ชาวไทยพวนหรือคนพวน หมายถึงกลุ่มชนที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมที่เมืองพวน ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือของเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่ขณะนี้ได้อพยพมาอยู่ที่ประเทศไทยในหลายจังหวัด ในที่นี้หมายถึงชาวไทยพวนที่ตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งใน จังหวัดนครนายก

หมายถึงแบบแผนที่ประพุดติดต่อกันมาจนกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่ตนเองและสังคม

ประเพณีชีวิต หมายถึงประเพณีที่เกี่ยวกับกิจกรรมวงจรชีวิตของมนุษย์ได้แก่ การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย

ความเชื่อ หมายถึงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดสืบทอดกันมา อันมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนที่มีต่อสิ่งต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือพื้นฐานความเป็นจริง

พฤติกรรม หมายถึงกิริยา อาการแสดงออกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง พฤติกรรมการกินที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในประเพณีการเกิดและการตาย

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสืบค้นข้อมูลเรื่อง การกินในประเพณีชีวิตที่เกี่ยวกับการเกิดและการตายในชุมชนไทยพวนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นประเพณีที่น่าสนใจ ซึ่งคณะวิจัยได้รวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

2.1 การกิน

นาวิ ผาจันทร์ (www.nayokcity.com) กล่าวว่า การกินอาหารสามารถแบ่งเป็นสองลักษณะ คือ การกินในภาวะปกติและการกินในโอกาสพิเศษ การกินในโอกาสพิเศษ เป็นรูปแบบการกินในภาวะไม่ปกติ เช่น การกินในโอกาสงานบุญประเพณี หรือการกินในสภาพที่ผู้กินเจ็บไข้ ก็ต้องระมัดระวังในการกินเป็นพิเศษ การกินอาหารในโอกาสงานต่างๆ มีรากฐานมาจากคติความเชื่อและค่านิยม ประเพณีพิธีกรรมของชาวอีสานนั้นมีทั้งประเพณีตามปฏิทิน ซึ่งชุมชนกำหนดกระทำในแต่ละเดือนโดยได้ให้ความสำคัญแก่การเลี้ยงพระและเลี้ยงคนเป็นอย่างมาก อาหารต้องทำพิเศษแตกต่างจากการกินตามปกติ อาหารที่นำไปถวายพระต้องเป็นอาหารที่จัดเป็นพิเศษเพราะมีความเชื่อว่าถ้านำอาหารที่ดีไปถวายพระจะได้บุญ ถ้านำอาหารที่ไม่ดีไปถวายจะได้บาป ตายไปตกนรก และพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ควรให้ความเคารพกราบไหว้ ต้องถวายอาหารที่ดีจึงเป็นการสมควร การกินอาหารในโอกาสพิเศษนั้นนอกจากอาหารต้องดีและมีปริมาณพอเหมาะแล้ว การกินก็ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยกิจกรรมในการบริโภคจะเป็นศูนย์รวมของเครือญาติ และมีตรัสสนทนากันกันอยู่กันทั้งบ้านใกล้ บ้านไกลที่มากินร่วมกันในโอกาสงานประเพณีนั้น ๆ

การเลี้ยงดูในโอกาสพิเศษยังเป็นการแสดงสถานภาพทางเศรษฐกิจ ของเจ้าภาพและยังเป็นการสร้างบุญให้ทานเพื่อสังคมในชาติภพต่อไป การกินอาหารของชาวอีสานในโอกาสพิเศษต่างๆ จะแตกต่างจากการกินอาหารในภาวะปกติ เช่น อาหารหลักคือ ข้าวโดยเฉพาะข้าวเหนียวอาหารของชาวไทยอีสานที่มีประจำทุกครัวเรือนคือ ปลา ร้า แต่เมื่อมีงานบุญมักนิยมทำขนมจิ้น และข้าวหลาม ส่วนอาหารอื่น ๆ จะเป็นอาหารง่าย ๆ ที่ประกอบจากพืชผัก ปลา ที่มีในท้องถิ่น เช่น ปลาต้ม ปลาต้มผัก เป็นต้น

ในด้านความเชื่อนั้น ชาวพวนมีความเชื่อเรื่องผี จะมีศาลประจำหมู่บ้านเรียกว่า ศาลตาปู่ หรือศาลเจ้าปู่บ้าน รวมทั้งการละเล่นในเทศกาลก็จะมีการเล่น ผีนางดั่ง ผีนางกวัก ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานคือ ประเพณีไล่กระเจาด ประเพณีกำฟ้า ซึ่งเป็นประเพณีที่แสดงถึงการสักการะฟ้า เพื่อให้ผีฟ้า หรือเทวดาพอใจ เพื่อไม่ให้เกิดภัยพิบัติ

2.1.1 การกินกับวิถีประเพณีท้องถิ่น

การกินในงานประเพณีงานบุญต่างๆ ถือเป็นกิจกรรมที่เป็นศูนย์รวมของสังคม แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และที่สำคัญเป็นการแสดงความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ที่แสดงออกมาในประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเลี้ยงผี เลี้ยงพระ งานกินดอง กินเลี้ยงในโอกาสเทศกาลต่างๆ ซึ่งการกินมีจุดมุ่งหมายทางสังคมวัฒนธรรมและประเพณีรวมอยู่ด้วย ตามคติความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่มีคติความเชื่อและนับถือผี อันได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า ผีปู่ตา ทำให้เกิดประเพณีและพิธีกรรมการเลี้ยงผีขึ้น โดยมีความเชื่อว่าการเจ็บไข้ได้ป่วย ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณต่างๆ ขึ้นอยู่กับอำนาจและอิทธิพลของผี จึงต้องมีการเลี้ยงและเซ่นไหว้ผีให้คุ้มครองคนในครอบครัว สัตว์เลี้ยง ไม่ให้เกิดการเจ็บป่วย ส่วนอาหารหรือของที่เลี้ยงผีนั้นขึ้นอยู่กับฐานะของผู้เลี้ยง ในพิธีเซ่นไหว้ผีย่างง่ายๆ เช่น การสะเดาะเคราะห์ ชาวบ้านจะประดิษฐ์กระทงหน้าวัวหรือสี่เหลี่ยมทำจากกากกล้วยทำรูปคนแทนตัวผู้ป่วยส่งไปให้ผี

เครื่องเซ่นไหว้ผีคืออาหารหลักของ ชาวบ้านที่บริโภคกันในชีวิตประจำวัน ผีที่ชาวบ้านเชื่อว่าทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว คอยปกปักษ์รักษาลูกหลานอยู่ หากลูกหลานกระทำผิดศีล-คอง จะดลบันดาลให้มีอันเป็นไป การเซ่นไหว้ผีที่มีอำนาจมากส่วนใหญ่จะเป็นผีที่ปกปักษ์รักษาหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น ผีปู่ตา ผีหลักเมือง เครื่องเซ่นไหว้เป็นอาหารชั้นดี ได้แก่ หัวหมู ไก่ ขาววู ขากววย อาหารเหล่านี้เมื่อเซ่นไหว้เสร็จจะนำมาเลี้ยงผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมเป็นการรวมผู้มีคติความเชื่อเช่นเดียวกันหรือผู้ถือผีตัวเดียวกัน การเลี้ยงพระเป็นประเพณีพิธีกรรมของชาวพุทธเกษตรกรรม โดยจะมีทั้งการเลี้ยงพระรวมทั้งหมู่บ้านหรือเป็นงานเลี้ยงพระในงานส่วนบุคคล เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการส่งสมผลบุญของผู้จัดเลี้ยง การเลี้ยงพระร่วมกันทั้งหมู่บ้านเป็นประเพณีพิธีกรรมหนึ่งในปฏิทิน ประเพณีบุญเข้ากรรมในเดือนเจ็ด จะมีการทำบุญช่าสะ เพื่อเป็นการขจัดสิ่งสกปรกที่เป็นเสนียดจัญไรให้หมดไป พอถึงวันทำบุญชาวบ้านทุกครัวเรือนจะนำดอกไม้ รูปเทียน ขันน้ำมนต์ ขันใส่กรวดทราย และฝ้ายผูกแขนมารวมกันที่ศาลากลางบ้าน ตอนเย็นนิมนต์พระสงฆ์มาสวดชัยมงคลคาถา ตอนเช้าวันรุ่งขึ้นนำข้าวปลาอาหารมาทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ เมื่อพระสงฆ์ฉันจังหันเสร็จจะให้พรประพรมน้ำมนต์ ชาวบ้านที่มาร่วมจะนำขันน้ำมนต์ ค้ายผูกแขน ขันกรวดทรายกลับมาที่บ้านเรือนของตน นำน้ำมนต์ประพรมให้แก่ทุกคนในครอบครัว สัตว์เลี้ยงบ้านเรือน นำค้ายผูกแขนลูกหลานทุกคนเพราะเชื่อว่าจะนำความสุข สิริมงคลมาสู่สมาชิกทุกคน ส่วนกรวดทรายก็นำมาหว่านรอบๆ บริเวณบ้าน สวนและที่นาเพื่อขับไล่เสนียดจัญไรสิ่งอัปมงคลให้หมดสิ้นไป

ธรรมเนียมการกิน เป็นพฤติกรรมที่คนในชุมชนเห็นว่าควรปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุข ธรรมเนียมบางอย่างเป็นจารีตที่ต้องปฏิบัติตามใครละเมิดถือว่าผิด ธรรมเนียมบางอย่างถือเป็น

มารยาทผู้ที่ปฏิบัติได้ถือเป็นผู้มีคุณสมบัติดี ธรรมเนียมการกินในชุมชน เช่น ห้ามรับประทานอาหาร หรือน้ำที่เหลือจากผู้อื่น ห้ามรับประทานเครื่องเช่น ไหว้ผี ฯลฯ ธรรมเนียมการกินในครอบครัวอย่างหนึ่งคือ กำหนดให้ชายผู้เป็นสามีรับประทานอาหารก่อน (www.pantown.com)

2.1.2 การกินกับความเชื่อ (อาหารกับความเชื่อ 26 สิงหาคม 2548 www.vcharkarn.com)

ความเชื่อ ก่อให้เกิดการเลือกสรรการกิน หรือ ผลของการกินอาหาร แล้วทำให้เกิดความเชื่อ อาหารการกิน กับ ความเชื่อ มันมีมาควบคู่กันมานานแล้วในสังคม "ไทย" และอาจเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรม ที่มีอาหารบางอย่างเป็นข้อห้าม เช่น ไปบ้านศพห้ามเอาพวกของเปรี้ยวไป (เพราะอาจจะทำให้เส้นเอ็นของศพหดตัวได้) หรือห้ามกินแกงหยวกกล้วย (เพราะหยวกกล้วยจะดูดซับกลิ่นศพได้ดี) และอีกหลายงานที่มักจะเลือกสรรอาหารมาใช้ในพิธี ดังเช่นในงานแต่งงาน มักจะมีแกงวุ้นเส้น หรือขนมหวานที่มีชื่อเป็นมงคลต่าง ๆ เป็นต้น หรือบางครั้งในช่วงภาวะหนึ่งของร่างกาย หรือ ชีวิต ที่อาจจะต้องระมัดระวังตนเอง หรือเมื่อได้รับบาดเจ็บ อาหารบางอย่างก็ยังคงต้องห้าม เพราะอาจจะทำให้อาการของโรคกำเริบ หรือ ไม่หายขาด เช่น เมื่อเจ็บตา ก็ห้ามกินเนื้อวัว หอย เป็นต้น นอกจากนี้ ในกรณีของบางคนที่ต้องดูแลประคบประหงมอย่างดี เช่น แม่เฒ่า หรือคนที่มีครรภ์ จะต้องดูแลอย่างดี ทั้งแม่และลูก ฉะนั้นอาหาร ที่แม่เฒ่ากินก็ต้องเลือกสรรอย่างมาก ในส่วนของการศึกษาครรภ์ได้มีข้อห้ามและข้อปฏิบัติของแม่เฒ่าไว้ดังนี้

ข้อห้ามและข้อปฏิบัติของแม่เฒ่า ห้ามแม่เฒ่า กินของร้อนของเผ็ด เพราะคนในสมัยก่อนเชื่อว่าอาหารที่แม่เฒ่ากินหรือดื่มเข้าไป จะไปรดหัวเด็กในท้องให้ร้อน แต่ตามเหตุผล อาหารทุกอย่างที่แม่เฒ่ากินเข้าไป ลูกในท้องจะได้รับหมด อาหารร้อนและเผ็ดจึงไม่เป็นผลดีต่อทารก ห้ามกินข้าวอ้อมที่หลังผู้อื่น จะทำให้เกิดยาก ที่จริงคงกลัวว่าแม่เฒ่าจะกินอาหารมากเกินไปทำให้อึดอัด ไม่สบาย และอ้วนเกินไปทำให้คลอดยาก เลยให้กินแต่พอดี แล้วให้ลูกจากวงข้าวไปเสียหลังจากที่คนอื่นกินอ้อมหมดแล้ว หากรู้สึกหิวจึงค่อยมากินที่หลังอีกทีได้ ไม่เป็นไร ห้ามแม่เฒ่ากินปลีกกล้วย หรือดอกกล้วย ซึ่งคนล้านนาชอบนำมาแกง นำมาต้มจิ้มน้ำพริก และทำห่อหมก เพราะเชื่อว่า รกจะเปลี่ยนแปลงรูปร่างให้มีลักษณะเหมือนดั่งปลีกกล้วย คือมีปลายแหลม เมื่อเกิดลูก รกจะไม่ยอมออก และจะบินขึ้นข้างบนไปปิดลิ้นหัวใจ ทำให้เป็นอันตรายถึงชีวิต ผักที่เป็นเครือเถา เช่น ผักตำลึง มะระ ยอดฟักทอง เป็นต้น ยกเว้นผักขี้ (ผักปลัง) เชื่อว่าผักที่เป็นเครือเถาทั้งหลายมีมือ (เถา) ที่ยึดติดไม้แน่นโยงโย เมื่อแม่เฒ่ากินจะทำให้เกิดลูกยาก ติดแน่นอยู่ในท้องไม่ยอมออกโดยง่าย หากต้องกินผักพวกนี้ ต้องเด็ดมือของผักเหล่านี้ออกให้หมดเสียก่อน ห้ามแม่เฒ่ากินอาหารประเภทหอยทุกชนิด เชื่อว่าจะทำให้คลอดยากเหมือนกับหอยที่ติดอยู่ในเปลือก และจะทำให้มีกลิ่นคาวมากในเวลาคลอด เด็กจะไม่ค่อยสบาย มีโรคเบียดเบียน ห้ามกินเนื้อวัว เพราะเชื่อว่าเวลาคลอดจะทำให้เกิด

ไขมันมาก เนื้อตัวทารกที่เกิดใหม่จะเต็มไปด้วยไขมัน ล้างออกยาก กลัวยืด หรือกลัวย่นน้ำว้า เป็น กลัวยืดที่ให้คุณค่าทางอาหารมาก แต่ก็ห้ามแม่ทานกิน เพราะจะทำให้เด็กที่อยู่ในท้องอ้วนท้วน สมบูรณ์มากไป ทำให้คลอดยาก คนในสมัยก่อน ถ้าทำให้เด็กตัวเล็กมากเท่าใดยิ่งดี คงถือเอาการเกิด ง่ายเป็นหลัก เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งเพราะไม่มีแพทย์และเครื่องมือแพทย์ที่ทันสมัยเหมือน ปัจจุบัน ถ้าปล่อยให้เด็กอ้วนจนคลอดออกมาไม่ได้ จะสร้างความยุ่งยากให้แม่ช่างผู้ทำคลอด และเป็นอันตรายถึงชีวิตทั้งแม่และลูก ปัจจุบันนี้ถ้าทารกอ้วนมากไม่สามารถคลอดตามธรรมชาติได้ แพทย์จะทำการผ่าตัดให้ จึงไม่เป็นอันตราย ห้ามแม่ทานกินผักแว่น เชื่อว่าทำให้เกิดลูกยาก เหมือนกับรากผักแว่นที่ยึดติดกับโคลน ห้ามแม่ทานกินมะเขือพวง เพราะทำให้เกิดอาการคันที่หน้า ท้อง เมื่อเกามากๆ เข้าจะทำให้เป็นแผล ห้ามแม่ทานกินเห็ดแดง ซึ่งเป็นเห็ดป่าชนิดหนึ่ง เมื่อนำมา แกลงจะมียางลื่นมาก ต้องใส่ส้มมะนาวหรือมะขามด้วยจึงจะหายยาง เพราะเชื่อว่าลูกเกิดมาจะเป็น โรคเรื้อน ห้ามแม่ทานกินไข่ต่อไข่แดง เชื่อว่าจะทำให้เด็กที่เกิดมาเมื่อโตขึ้นอยู่ในวัยกำลังซน จะ เป็นคนชอบกัด หรือชกต่อยผู้อื่น และเป็นคนที่มันนิสัยดูร้าย ผลไม้ไม่เผ็ด ผลไม้ไม่เผ็ดติดกัน จำพวก กลัวย มะปราง ห้ามแม่ทานกิน เชื่อว่าจะทำให้มีลูกแฝด ไข่ด้วน คือไข่ที่แม่โก่ฟักแล้วไม่ออกเป็น ตัว หรือเรียกว่าไข่ค้างรัง ห้ามแม่ทานกินมาตัมกิน เชื่อว่าจะทำให้เด็กที่เกิดมาเป็นคนดื้อด้าน วายาก สอนยากไม่อยู่ถ้อยฟังคำของพ่อแม่ ห้ามแม่ทานกินไส้ปลาทุกชนิด เชื่อว่าจะทำให้เอ็น หรือเส้น เลือดขอดลักษณะเป็นคั้งไส้ปลานั้น โดยเฉพาะที่บริเวณ ขาและน่อง

อาหารที่แม่ทานควรกิน ได้แก่ แองคักบั้ง (ผักปลัง) ผักบั้งเป็นผักที่มียางหรือเมือกลื่น ใช้ทำ แองคักได้โดยโขลกพริกและใส่มะขามหรือมะนาวด้วย หรือจะเจียว ผักบั้งไม่ใส่พริกแต่ใช้พริกสดเผา ใส่ลงไปด้วย เชื่อว่าถ้าให้แม่ทานกินแองคักบั้งทุกวันเดือนดับเดือนเต็ม จะทำให้เกิดลูกง่าย ทำให้ลื่น ไหลเหมือนกับผักบั้ง แองคักหวก หวกคือต้นกลัวยหรือหน่อกลัวย นำมาแกะเอาเฉพาะข้างใน ตัด เป็นท่อนยาวขนาด 1 นิ้ว แล้วหั่นเป็นชิ้นๆ แองคักใส่ไก่หรือเนื้อ ให้แม่ทานกินบ่อยๆ จะทำให้ลูกที่เกิด มามีผิวพรรณขาวนวลเหมือนคั้งหวกกลัวย มะพร้าวอ่อน เชื่อว่าถ้าแม่ทานได้คั้งน้ำมะพร้าวอ่อน รวมทั้งกินเนื้อมะพร้าวด้วย อย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง จะทำให้เด็กที่เกิดมามีผิวพรรณสะอาด เวลา เกิดจะมีไขมันน้อย

ความหลากหลายของธรรมชาติของท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศไทยทำให้คนในชนบท รู้จักการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ป่า พันธุ์ปลามาใช้ประโยชน์ทั้งในด้านอาหาร และยาสมุนไพรรักษาโรค การบริโภคอาหารของชาวอีสานส่วนใหญ่พึ่งพาผลผลิตจากธรรมชาติทั้ง ข้าว พืชผัก ปลา แมง แต่ละฤดูกาลชาวอีสานเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่ามาบริโภคได้อย่างเหมาะสม เช่น ในฤดูร้อนการบริโภคอาหารประเภทพืชผักที่มีสรรพคุณผ่อนคลายความร้อน ได้แก่ มะระขี้นก

ส้มป่อย ผักกูด ผักปลิง ตำลึง ชะอม มาขาม ผักหวาน แตงโม ในฤดูฝนการบริโภคพืชผักที่สามารถป้องกันความเย็นของอากาศที่จะก่อให้เกิดโรค ภัย เช่น ยอดพริก โหระพา ยี่หระ แมงลัก ผักแพว หูเลื้อย จิง ข่า กระเจียว เป็นต้นในฤดูหนาวความหนาวจากธรรมชาติส่งผลกระทบต่อร่างกาย อาหารที่เหมาะสมในฤดูหนาวคือ อาหารรสขม ร้อนและเปรี้ยว ผักพื้นบ้านที่รับประทานจึงมีลักษณะคล้ายกับฤดูฝน เช่น กระชาย ยอดพริก ผักแพว และผักที่มีรสเผ็ดร้อนทุกชนิดนอกจากนี้ชาวอีสานยังรับประทานอาหารประเภทแมง สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำและสัตว์เลื้อยคลานที่ให้คุณค่าทางอาหารที่มีโปรตีนสูง เช่น แมงกูดจี่ แมงกระซอน แมงจิ้งจก แมงด้บเต่า ตั๊กแตน กบ เขียด อึ่งอ่าง งู เข้ กระปอม (กิ้งก่า) ตั๊กแตน เป็นต้น

2.1.3 ความเชื่อในอาหาร 4 ภาค ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับความเชื่อในอาหาร 4 ภาค ของสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของ “อาหารกับความเชื่อในสังคมไทย” ขึ้นเพื่อเป็นการเผยแพร่และย้ำเตือนให้คนรุ่นหลังได้เกิดความตระหนักถึงวิถีชีวิตความเชื่อที่มีมาช้านานไว้ดังนี้ คือ

- 1) ความเชื่อของภาคเหนือ
- 2) ความเชื่อของภาคใต้
- 3) ความเชื่อของภาคอีสาน
- 4) ความเชื่อของภาคกลาง

ความเชื่อของภาคเหนือ

หลักคิดแบบฉบับชาวเหนือ ซึ่งอาจารย์ยุพิน เข็มมุกด์ (www.borderesan.com) ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปวัฒนธรรม สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ให้คำอธิบายเรื่องความเชื่อในอาหาร 4 ภาค ว่า วัฒนธรรมการกินของชาวเหนือนั้นเป็นไปตามบรรพบุรุษ อาหารส่วนใหญ่ได้มาจากธรรมชาติ เช่นของป่า หรือสิ่งที่อยู่ภายในบริเวณบ้าน เช่น พืช ผัก และสัตว์ที่เลี้ยงไว้เอง โดยรวมไปถึงอาหารที่เกิดขึ้นตามฤดูกาลเช่น หน่อไม้ป่า เห็ดป่า นานาชนิด

เมื่อกล่าวถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอาหารนั้น พบว่าส่วนใหญ่จะเน้นไปในเรื่องของ การดูแลรักษาตัวเอง อย่างคนป่วยจะห้ามกินของแสลง เช่น หากเป็นไข้ ไม่สบาย ห้ามกินเนื้อวัว ซึ่งหากกินเชื่อว่าจะรักษาไม่หาย เมื่อเป็นฝี หนอง ห้ามกินของหมักดอง ของเค็ม

ในส่วนของคนท้องจะมีข้อห้าม และความเชื่ออยู่มากยกตัวอย่างเช่น คนที่ใกล้คลอดจะห้ามกินหอย เพราะเชื่อว่าเด็กจะมีพัฒนาการที่เชื่องช้า หรือบางพื้นที่จะบอกว่าเด็กจะพูดมาก “พูดเป็นต้อยหอย” แต่ให้กินอาหารที่มีลักษณะสั้นไหล เพราะจะทำให้คลอดง่าย ห้ามกินเต่าเพราะอายุเด็กจะ

สิ้น ห้ามกินผักที่มีมือเกาะเพราะจะทำให้คลอตก บางครั้งหากคลอตกไม่ออกแสดงว่าในอดีตเคยดำ
ว่าพ่อแม่ของตัวเอง ต้องทำการขอขมาแล้วให้นำชายผ้าจีนผ้าถุงของแม่มาแช่น้ำแล้วดื่ม ก็จะทำให้
คลอตกเป็นปกติ

ด้านงานพิธีกรรมต่างๆ หากเป็นงานมงคลจะนิยมทำลาบ หากเป็นงานอวมงคลจะไม่นิยม
ทำอาหารที่มีเส้น สาย หรือผักที่ไม่เป็นมงคลเช่น พริก หยวก ซึ่งเชื่อว่าในอดีตคนโบราณจะใช้ของ
เหล่านี้ในการดูคลิ่น คุณน้ำเหลืองของศพในโลงจึงไม่ควรนำมาทำอาหาร

ภาพที่ 1 ตัวอย่างอาหารของภาคเหนือ

ที่มา: www.borderesan.com ความเชื่อในอาหาร 4 ภาค 16 สิงหาคม 2551

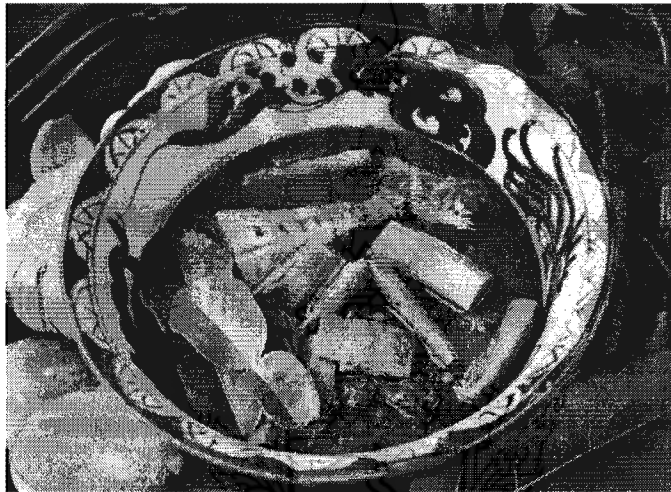
ความเชื่อของภาคใต้

ความเชื่อจากดินแดนด้ามขวาน อุดม หนูทอง (www.borderesan.com) อธิบายไว้ว่า
เนื่องจากภูมิประเทศของภาคใต้มีลักษณะเป็นภูเขาชันข้งด้วยทะเล ทำให้วัตถุดิบมีความอุดม
สมบูรณ์ นำมาปรุงอาหารในรูปแบบต่างๆ ทำให้ชาวใต้อยู่กินกันแบบเรียบง่าย โดยอาหารหลักจะ
อยู่ที่ข้าวเจ้า โดยมีข้าวเหนียวใช้ตามงานพิธีกรรมเท่านั้น

สำหรับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอาหารนั้น หญิงตั้งครรภ์จะมีข้อห้ามมากเป็นพิเศษ จะห้าม
กินปลาหมึก (ปลาไม่มีเกล็ด) ผักเลื่อยต่างๆ ในส่วนของโรคภัยไข้เจ็บก็มีอาหารที่เป็นของแสลงเช่น
คนเป็นโรคสีดวงทวารจะห้ามกินปลาไหล ปลากะเบน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาหารตามฤดูกาลที่
ช่วยเสริมธาตุในร่างกาย เช่น ในฤดูฝนต้องกินของที่มีรสเผ็ดร้อน ถ้าฤดูร้อนก็กินของที่มีรสเย็น

อย่างน้ำมะพร้าว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เรียกว่าเป็นความเชื่อแต่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สั่งสมกันมา ยาวนาน

ในด้านของพิธีกรรมนั้น หากเป็นงานมงคลส่วนใหญ่จะเป็นงานที่แสดงถึงการมีพวกพ้องของเจ้าของงาน ตามคตินิยมจึงต้องเลี้ยงขนมจีน ถือเคล็ดว่าเป็นคนมีเส้นสาย ในงานแต่งงานก็จะกินเหนียว (ข้าวเหนียว) ส่วนงานศพก็จะไม่นิยมทำอาหารประเภทปลา ส่วนใหญ่จะต้องล้มนัวเป็นอาหาร ซึ่งเป็นค่านิยมที่ว่าด้วยศักดิ์ศรี ถือเป็นการให้เกิดิรดีผู้ตาย อีกทั้งกลายเป็นสิ่งแสดงถึงความหน้าใหญ่ ใจโตของเจ้าของงาน ซึ่งในอดีตวัวที่นำมาเป็นอาหารในบางงานต้องเป็นวัวที่ลักขโมยมา จะเป็นการบ่งบอกถึงการมีบารมีของเจ้าของงาน แต่ในปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว

ภาพที่ 2 ตัวอย่างอาหารของภาคใต้

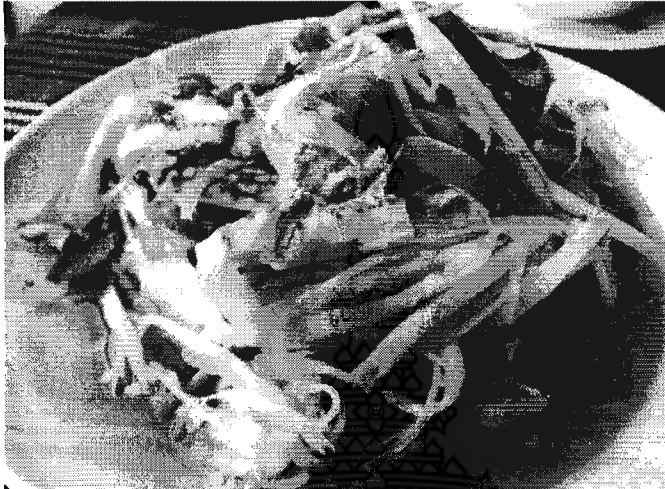
ที่มา: www.borderesan.com ความเชื่อในอาหาร 4 ภาค 16 สิงหาคม 2551

ความเชื่อของภาคอีสาน

ในภาคอีสานมีคติความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องอาหารไม่แพ้ชนชาติอื่น ทั้งนี้ คุณพล ไชยสินธุ์ (www.borderesan.com) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย อธิบายว่า พัฒนาการทางสังคมของคนอีสานจะอยู่กับธรรมชาติ ที่มีความหลากหลายของวัตถุดิบในการทำอาหาร ทั้งพืช ผัก สัตว์ จนกระทั่งแมลง โดยวัฒนธรรมการกินอาหารแบบสุก ๆ ดิบ ๆ ก็มีมาช้านาน ส่วนอาหารต้องห้ามคือ อาหารที่เป็นของเหลือเดน อีกทั้งผู้น้อย หนุ่มสาว จะไม่กินอาหารก่อนผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ ซึ่งแฝงคำสอนให้รู้จักเคารพผู้อาวุโส แต่เนื่องจากอีสานเป็นภาคที่แห้งแล้ง ทำให้วัฒนธรรมการกินการทำกับข้าว จะกินกันอย่างพอเพียง โดยมีกับข้าวไม่กี่อย่างแต่แบ่งกินกันหลายคน ซึ่งก็มีนัยแฝงว่า

ทุกคนในครอบครัวจะได้พูดคุยกัน แต่ปัจจุบันคนในครอบครัวต่างก็แยกย้ายกันไป ทำให้วิถีในอดีต หายตามไปด้วย

ส่วนข้อห้ามต่างๆ ในส่วนของงานพิธีกรรมจะไม่นิยมนำสัตว์ใหญ่มาทำอาหาร และคนที่มิ ของ มีวิชาอาคมจะไม่กินอาหารที่เลี้ยงในงานศพ เชื่อว่าจะทำให้วิชาเสื่อม และยังในหญิงตั้งครรภ์ก็ จะมีความเข้มงวดอย่างมาก เช่น แม่ลูกอ่อนที่อยู่ไฟ ต้องกินปลา กะลือ ไข่ และข่าเพื่อช่วยสมานแผล แต่ห้ามกินของทะเล ของที่มีกลิ่นเหม็น เช่น ชะอม ของหมักคอง จนกระทั่งห้ามกินสัตว์ที่อยู่ใต้ดิน อย่าง ตุ่น เต่า และห้ามกินต่อ แตน เพราะจะทำให้ลูกอารมณ์ร้าย เป็นต้น

ภาพที่ 3 ตัวอย่างอาหารของภาคอีสาน

ที่มา: www.borderesan.com ความเชื่อในอาหาร 4 ภาค 16 สิงหาคม 2551

ความเชื่อในภาคกลาง

ความเชื่อของคนภาคกลางจะอิงกับความเชื่อตามหลักศาสนา จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (www.borderesan.com) อธิบายว่า ตามหลักพุทธศาสนาจะห้ามกินเนื้อสัตว์ 10 อย่างคือ คน ช้าง ม้า งู สิงห์ เสือ สุนัข แมว หอยขม หอยไข่ เต่า ตะพาบน้ำ และนกแร้ง นกแสก นกเค้า อีกทั้งสัตว์ที่ โคนฟ้าผ่าตายก็ห้ามกิน เพราะเป็นอัปมงคล ห้ามกินของเหลือจากที่สัตว์กิน ห้ามกินของเซ่นไหว้

ส่วนข้อห้ามที่เป็นคติโบราณ เช่น ห้ามกินก่อนพระ เพราะตายไปจะเป็นเปรต ห้ามชดน้ำ แกลงปลายช้อน เพราะน้ำแกลงจะลวกปาก ห้ามนั่งกินข้าวตรงประตูบ้าน เพราะคนจะเห็น ไม่งาม ห้าม ชูดข้าวกันหม้อ เพราะจะทำให้หม้อ(ดิน)แตก ห้ามนอนกิน เพราะจะแข่งให้ตัวเองตาย ห้ามกินข้าว ให้เจาทับจานข้าว เพราะจะมองสิ่งสกปรก ก็นอนกรวดไม่เห็น เป็นต้น และยังมีความเชื่อที่เกี่ยวกับ

สตรีเช่น หากมีประจำเดือนห้ามกินมะเฟือง คนท้องห้ามกินอาหารรสจัด เพราะลูกจะหัวล้าน ห้ามหญิงสาวกินขนมชั้นหมาก เพราะจะไม่มีคนมาขอ เป็นต้น

ภาพที่ 4 ตัวอย่างอาหารของภาคอีสาน

ที่มา: www.borderesan.com ความเชื่อในอาหาร 4 ภาค 16 สิงหาคม 2551

2.2 ประเพณีชีวิต

คนพวน ในเมืองไทย เป็นคนกลุ่มใหญ่ที่มีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเป็นของตนเอง โดยเฉพาะความเชื่อในประเพณีพิธีกรรมบางอย่างที่คล้ายคลึงกับคนไทย อีสานหรือลาวอีสาน แต่ก็ไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิง ในด้านประเพณี คนพวนมีพิธีกำฟ้าซึ่งทำในเดือน 3 ชาวพวนจะนำข้าวเปลือกไปสวดขวัญข้าวที่วัดแล้วนำกลับมาใส่ในยุ้งข้าว เพื่อสิริมงคล ในวันสงกรานต์ ชาวพวนมีพิธีอาบน้ำก่อนกาเพื่อชำระมลทินและเสริมสิริมงคลแด่รุ่งเช้า มีพิธีสูดเสื้อคู่ผ้าซึ่งเป็นพิธีสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาที่วัด โดยภาพรวมคนไทยจะมองว่าคนพวนเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนา มีความรู้ เคารพผู้อาวุโส รักครอบครัว รักสงบ สามีชาวพวนมักให้เกิดภรรยาหมู่บ้าน พวนมักไม่มีคดีร้ายรุนแรง คนพวนเป็นคนมีวัฒนธรรมมิใช่คนป่าเถื่อน สิ่งที่หล่อหลอมคนพวนให้มีบุคลิกภาพดังกล่าวนี้แหละคือภูมิปัญญาของ บรรพบุรุษชาวพวน ที่ถ่ายทอดมาทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ เช่น คำสอน นิทาน วรรณคดี ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรมต่างๆ ภูมิปัญญาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ลูกหลานคนพวน ควรค้นคว้าหาให้พบแล้วยึดให้มั่น (รู้จักกับ ไทยพวน บันทึกประวัติศาสตร์ ไทยพวน บรรพบุรุษที่ถูกลืม 26 กรกฎาคม 2548: ออนไลน์)

ประเพณีกำเียงของชาวพวน คือ ประเพณีที่มีการส่งฝ้ายฝักเียงสอนลูกหลานไม่ให้ เป็นคนเห็นแก่กิน ประเพณีกำเมื่อมีคนตาย คือไม่ให้มีการทำงานหนักในบ้าน ประเพณีห่อ ข้าวคำดิน เพื่อส่งข้าวเปรต คือฝ้ายตายาย พ่อแม่ญาติ พี่น้องที่ตายไป ประเพณีทาน ข้าวสะจะ เป็นการทำบุญที่จัดขึ้น ในเดือน 10 ของ แรม 15 ค่ำ ซึ่งประเพณีทำบ้องไฟจุดเป็น พุทธบูชาและประเพณี สงกรานต์ เรียกว่า สังขานต์ มี 3 วัน คือ วันสังขานต์ล่อง วันเนาและ วันเถลิงศก

2.2.1 ความหมายของประเพณีชีวิต มีผู้ให้ความหมายของประเพณีดังนี้

ประเพณี หมายถึง ความประพฤตีสืบต่อกันมานานจนกลายเป็นที่ยอมรับของคน ส่วนรวมในสังคมและกลายเป็นแบบแผนที่ยึดถือเป็นแบบอย่างเดียวกันด้วยการถ่ายทอดอบรมสั่งสอน จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

ประเพณี หมายถึง ความประพฤตของคนในสังคมที่กระทำซ้ำกันอยู่บ่อย ๆ จนเกิดความเคยชินเป็นนิสัยกลายเป็นประเพณีไป

2.2.2 ประเพณีการเกิด เสถียร โกเศศ (www.....) ได้ให้ความสำคัญของคติความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดไว้ว่า เป็นเรื่องที่คุณคนให้ความยอมรับก็เพราะเป็นการป้องกันเหตุร้ายที่อาจจะเกิดแก่หญิงมีครรภ์ เพื่อให้หญิงนั้นคลอดง่ายไม่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต และเป็นการปกป้องรักษาทารกที่คลอดให้รอดอยู่ และมีชีวิตเจริญเติบโตต่อไปในภายภาคหน้า ด้วยเหตุนี้ตามความเชื่อเดิม การเกิดจึงประกอบด้วยประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกัน การปิดเป่าผีร้าย ที่ถือว่าจะเข้ามารบกวนทำอันตรายแก่มารดาและทารก รวมไปถึงข้อวัตรของหญิงผู้มารดา เช่นการอยู่ไฟ ซึ่งมีรายละเอียดต่างๆ เช่นการดับพิษไฟด้วยคาถา(ฉันท-คำร้อยกรอง)ในพุทธศาสนา ที่อ้างถึงพระโมคคัลลาน์ เมื่อลงไปโปรดสัตว์ในนรก(ด้วยการดับไฟนรก) การทำน้ำมันตรีนิหesar ฯลฯ และการดูแลทารกแรกคลอดจนเริ่มโตที่มีความเชื่อในเรื่อง “แม่ซ้อ” อีกด้วย

ปทุมทิพย์ ม่าน โคนสูง (www.....) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อหญิงชาวใต้ตั้งครรภ์ประมาณ 8 เดือน จะทำพิธีตัดกำเนิดโดยใช้หมอนที่มีวิชาอาคมจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่จะต้องไม่เป็นหม้ายมาทำพิธีตัดกำเนิด โดยมีวิธีการคือ ทำกระทงสามเหลี่ยม 9 ห้อง ข้าวคำ ข้าวแดง แกงส้ม แกงหวาน น้ำส้มป่อย ด้ายทำด้วยฝ้ายแท้สีขาวดำ เครือสด (เถาวัลย์) ใช้ด้ายพาดศีรษะผู้ตั้งครรภ์ ปลายอีกข้างหนึ่งผูกเข้ากับกระทงและอีกข้างสามมีจับไว้ผู้ตั้งครรภ์นั่งเหยียดไปข้างหน้ากระทง อุปกรณ์ที่ใช้ในการเบิกผีมี ผ้าถุง 1 ผืน ผ้าขาวม้า 1 ผืน ไก่ต้มสุกแล้ว 1 ตัว เหล้า 1 ไห และเงิน 12 บาท เสร็จแล้วหมอนผีจะทำพิธีเอาข้าวแดงแกงดำไปจ้ำตัวผู้ตั้งครรภ์แล้วทิ้งไว้ในกระทงพร้อมกับนับหนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า หก เจ็ด แปด เก้า เฒ่าขึ้นต่อไปเบิกผีพรายด้วยคาถาแล้วหมอนเหย

จะใช้ข้าวตัดค้ายและถั่ววัลย์เสร็จแล้วจึงนำเอากระทงไปทิ้งตามทิศที่หมอบอก ผู้ไปส่งกระทงเวลากลับจะต้องหักกิ่งไม้ติดมือมาด้วยเพื่อจะเอามาปิดสิ่งชั่วร้ายออกจากบ้านเป็นอันเสร็จพิธี

เวลาเด็กเกิดใหม่จะมีพิธีวัดสายรกเพื่อให้การตัดถูกต้องตามลักษณะจะอยู่ดีมีสุข คือ สายรกจะมี 3 ปล้อง คือ ปล้องขี้มีสีดำ ถ้าตัดปล้องนี้เด็กจะขี้ตลอดเวลา ปล้องเยี่ยวสีเหลือง ถ้าตัดปล้องนี้เด็กจะเยี่ยวเสมอไม่เป็นเวลา และปล้องตันสีเขียว ถ้าตัดปล้องนี้เด็กจะขี้เยี่ยวเป็นเวลา ปล้องนี้จะมีความยาวเท่ากับเข่าของเด็ก เลือกได้แล้วตัดด้วยคิ้วไม้ไผ่ นำเด็กไปอาบน้ำเสร็จแล้วห่อด้วยผ้าอ้อมนำมานอนที่กระดังเผาเรียงหมาล่า ถ้าไม่มีใช้สิ่งที่เก่ายามาเผาไฟ บดให้ละเอียดใช้โรยสะดือเด็กจากนั้นก็ทำพิธีส่งแม่กำเนิดคืน โดยจะเป็นใครก็ได้แต่จะต้องเป็นคนเผ่าคนแก่ไม่เป็นหม้ายมานั่งใกล้กับกระดังแล้วกล่าวคำว่า “ กู้สุกกุธำเม้นลูกสูเอาคืนมือนี ถ้ากลายเป็นมือนีเป็นลูกของกู ” กล่าว 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี แม่ก็จะทำพิธีอยู่กรรม (อยู่ไฟ) 15 วัน เมื่อพ้นกำหนดอยู่ไฟแล้วชาวโล้จะไม่กระทำพิธีอะไรอีก เด็กก็จะไม่มีพิธีโกนจุกหรือตัดผมไฟแต่อย่างใดเลย

ประเพณีการเกิดของไทดำ นับตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนถึงวันคลอด ผู้เป็นแม่ทำงานตามปกติ ไม่มีการพักผ่อน โดยเชื่อว่าการออก ใช้แรงงานนั้น จะ ทำให้คลอดได้ง่าย เมื่อมีอาการเจ็บท้องก่อนคลอดจะทำพิธีเช่นผีเรือนเรียกว่า "วานขวัญผีเรือน" การประกอบพิธีกรรม ให้หมอบขวัญเป็นผู้ทำพิธีฆ่าไก่ 1 ตัว เช่นให้ศิวาคูตีพี่น้องที่ตายทั้งกลมหรือตายในขณะคลอดลูก กินก่อน เพื่อไม่ให้มารังควาญรบกวนในขณะคลอด เมื่อเด็กคลอดพ้นจากครรภ์มารดาแล้ว ก็จะตัดสายรกซึ่งเรียก ว่าสายแห่ยาวประมาณ 2 ซ้อมือ อาบน้ำเด็กน้อยด้วยน้ำอุ่น แล้วนำไปวางไว้ในกระดัง รอจนกระทั่งสายรกลุดออก มา เมื่อสายรกลุดพ้นออก จากครรภ์ แล้วนำไปล้างบรรจุใส่กระบอกล้อมไม้ไผ่ที่เตรียมไว้แล้ว นำไปแขวนที่คบบไม้ใหญ่ในป่าข้างแห่งซึ่งเป็นป่าสำหรับทิ้งรกเด็กแรกเกิด โดยแขวนสูงจากพื้นดินระดับเสมอศีรษะคนเดินผ่าน ส่วนแม่ก็ให้ล้างชำระทำความสะอาดร่างกายเล็กน้อย แล้วนั่งอยู่ไฟ เรียกว่า "อยู่กำเดือน" เมื่อถึงเตาไฟให้หันหน้าเข้าหาเตาไฟ เอามืออวกเขมวักวันไฟมากิน หลังจากนั้นต้มน้ำร้อนอยู่ไฟและ อาบน้ำร้อน ที่ต้มผสมใบไม้ซึ่งเป็นสมุนไพร พื้นบ้านจนครบเดือน การอยู่กำหรืออยู่ไฟ ภายหลังคลอดเริ่มอยู่ไฟตั้งแต่วันแรกเป็นเวลา 30 วัน ในระยะแรก การอยู่ไฟจะนั่งอยู่ที่เตาไฟตลอดเวลา 3 วัน เรียกว่า "อยู่กำไฟ" แม่กำเดือนหรือ หญิงที่อยู่ไฟจะต้อง ระวังเรื่องอาหาร รับประทานได้แต่ข้าวเหนียวนึ่งกับเกลือคั่วหรือเกลือเผาจนครบ 3 วัน จึงจะ"ออกกำไฟ" ในระยะนี้ จะมี ญาติพี่น้อง และผู้ใกล้ชิดมาเยี่ยมเยียนและอยู่เป็นเพื่อนตลอดเวลา เมื่อออกกำไฟแล้ว ให้ไปสระผมที่ตาน้ำ แต่จะ ไม่อาบน้ำ ใช้ผ้ารัดเอวไว้ผืนหนึ่งพร้อมกับคาด"ผ้าฮ้ายผืนใต้ไฟ"(ชุดติดไฟ) หับไว้อยู่ ข้าง นอกเพื่อให้เกิดความอบอุ่น แก่ร่างกาย เมื่อกลับมาถึงเรือนแล้วทำพิธีเช่นผียาไฟ โดยใช้ไข่ไก่ 1 ฟอง ไปวาง ไว้ตรง ที่ทารกคลอด ทำพิธีสู่ขวัญ ให้แก่เด็กน้อย สู่ขวัญนมและสู่ขวัญที่

นอนเพื่อขอให้ช่วย คุณแลรักษาและเลี้ยง คุณเด็กน้อย ที่เกิดใหม่ ส่วนแม่ใช้ไถ่ดัม ข้าวต้ม ขนมน จักใส่
สำหรับทำพิธีสู่ขวัญ หลังจากนั้นเมื่อถึงเวลากลางคืนก็ให้แม่ และเด็กน้อยย้าย ไปนอน บริเวณที่นอน
ตามปกติ แต่ผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟ ต่อไปจนกระทั่งครบ 30 วัน จึงออกจาก"อยู่กำเดียน" อาหารการ
กินในเวลา อยู่ไฟจะไม่รับประทานเนื้อสัตว์ทั่วไป มีแต่ผักและปลาบางชนิด เช่น ปลาถึง ปลาแก้ม
โดยนำมาปิ้งเมื่อครบ 20 วัน ฆ่าเป็ด 1 ตัว ทำพิธีเช่นผีแต่ทำ จากนั้นจึงเริ่มรับประทานเนื้อสัตว์ได้
โดยเริ่มจากเป็ดก่อนต่อมาเป็นไก่ หมู ปลาอย่าง ปลาไหลย่าง ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น เนื้อ
วัว เนื้อควาย จนกว่าจะออกจากกำเดียน โดยเฉพาะเนื้อควายเผือก ห้ามรับประทานเด็ดขาด เพราะ
จะทำให้มีอาการแสดงอาจถึงตายได้

ประเพณีการเกิดของคนในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเริ่มตั้งแต่ก่อนตั้งครุฑ เชื่อกันว่า
บุตรเทพธิดาได้จุติมาเกิดในโลก โดยจะมีดาวตก ชาวบ้านเรียกว่า "ผีเล่นตรวจ"

การปฏิบัติในสมัยโบราณเมื่อตั้งครุฑ ความเชื่อ บางท้องถิ่นเชื่อว่า เด็กที่มากิดจะมา
อาศัยที่ขาของแม่หรือที่น่องของพ่อเป็นเวลา 7 วัน ระยะเวลาที่พ่อจะมีอาการปวดเมื่อย และอยากกิน
ของเปรี้ยว ๆ และมี ข้อห้ามสำหรับมารดา ดังนี้

1. ห้ามนั่งที่บันไดนาน ๆ เพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก
2. ห้ามดกตะปู เพราะตะปูทำให้ติดกันแน่น เชื่อว่าคลอดยาก
3. ห้ามอาบน้ำหลังตะวันตกดิน เพราะจะทำให้แผลน้ำ
4. ห้ามไปงานศพ เพราะผีจะตามมาบ้าน

สำหรับการฝากครุฑ จะฝากท้องกับหมอด่าแย ในระยะฝากครุฑต้องให้หมอด่าแยมา
ตรวจท้องเรียกว่า " คัดท้อง " โดยจะต้องเตรียมสิ่งของคือ

1. มะพร้าว 1 ลูก ต่อเป็น 2 ซีก เอาไว้บ้านหมอด่าแย 1 ซีก เอากลับบ้าน 1 ซีก
2. ข้าวเหนียว 1 ขัน
3. หมาก 3 ลูก พลุ 1 กำ
4. เทียนไข 1 เล่ม

การเตรียมตัวในการคลอด สิ่งที่ต้องเตรียม คือ

1. ฟืน ก้อนเส้า แม่ไฟ แคร่อยู่ไฟ
2. การตั้งราคา คือ ราคาพ่อ ราคาแม่และราคาหมอ และบอกตายายของผู้คลอดและของหมอด่าแย เพื่อให้การคลอดเป็นไปด้วยดี

เป็นต้น

การเตรียมตัวของหมอดำแย

1. กระสอบนึ่ง 3 ใบ สำหรับใส่ราด 3 ราด มีของต่าง ๆ เช่น ข้าวสาร ค้ายดิบ หมากพลู
2. ค้ายดิบ 9 รี่ว
3. หมาก 9 คำ พลู 9 ใบ ใส่ราดละ 3 คำ
4. ข้าวสาร 3 กำ ใส่ราดละ 1 กำ
5. เหยียน 3 เหยียน ใส่ราดละ 1 เหยียน
6. เทียนไข 3 เล่ม

การทำคลอด เมื่อเจ็บท้องหมอดำแยจะเอาน้ำมะพร้าวมาวนที่ท้อง เพื่อให้ดูน้ำทั้งแตก เมื่อคลอดเสร็จหมอดำแยจะเหยียนเรียกว่า "เหยียนสุ่ม" จากนั้นอาบน้ำอุ่นทำความสะอาดตัวแม่ แม่ ว่าคาธา " นะ มะ นะ ทะ " และกิน " ข้าวเรียน " (ข้าวเย็นคืดหม้อต้มผสมกับพริกไทยและเกลือ) แล้วให้แม่ขึ้นแคร่อยู่ไฟ

ส่วนทารก หลังจากคลอดจะตัดสายสะดือด้วยไม้ไผ่บาง ๆ วางบนขมิ้นแล้วตัด นำส่วน มีตัดไปแตะที่ปากเด็กและมือ สะดือทาด้วย ยอดพลับพลึงเต่าหรือหญ้าไต้ใบ ส่วนรกเด็กนำไปคลุก กับพริกไทยป่นและเกลือ ใส่หม้อดินนำไปฝังใต้ต้นส้ม เชื่อว่าเด็กจะฉลาด จากนั้นให้เด็กนอนใน กระดัง 3 วัน จากนั้นทำพิธีเปิดปากเด็กดังนี้

1. ใช้หนามหรือเข็ม (3 เล่ม) จิ้มน้ำตาลแว่น หรือขนมหวานให้เด็กดูด เพื่อให้เด็กพูด หวาน
2. จากนั้นนำเด็กลงเปล มีอาหาร 12 อย่าง คือ ขนมโค ขนมแดง ข้าวปากหม้อ ขนมขาว ข้าวเหนียว เหนียวน้ำผึ้ง แกงหรือกั๊บอื่น ๆ จนครบ 12 อย่าง เพื่อบอกให้แม่ซื้อทราบ
3. การทำพิธีเพื่อให้แม่ซื้อทราบต้องเตรียม หมาก 3 คำ, พลู 3 ใบ, หวี, หิน 1 ก้อน, รวง ข้าว 3 รวง, น้ำ 1 ชัน, แหวน, มีด, เทียนไข, เหยียนเงิน, ทราย 1 กอง, ร่ม 1 คัน, กรรไกร
4. หมอจะประกอบพิธีอุ้มเด็กลงพื้นดินทางบันได แล้วกล่าวนะโม 3 จบ
5. จูกรูปเทียนอธิษฐานพระแม่ธรณี จับเท้าเด็กเหยียนเงิน ทอง ข้าว หวี กรรไกรและมีด ยกเท้าไป 9 อย่าง ทุก ๆ 3 อย่าง จะต้องย่างในขันน้ำ
6. กางร่มไปเก็บคอกไม้ เอาดอกไม้ให้แม่ หมอผูกเปล วางขันน้ำในเปลแล้ววางใต้เปล
7. เอาเด็กนอนในเปล หมอว่าคาธาและร้องเพลงเด็ก เป็นอันเสร็จพิธี

ปัจจุบันวิทยาการทันสมัย ในชนบทยังมีอยู่แต่อาจจะแตกต่างไปจากเดิม ปัจจุบันประเพณีการเกิดแบบดั้งเดิมได้สูญหายไปแล้ว

ส่วนการเตรียมตัวก่อนคลอด ตามประเพณีของทางภาคกลาง เมื่อท้องย่างเข้าเดือนที่ 7 สามาก็เริ่มจัดเตรียมพื้นไว้ใช้ในตอนอยู่ไฟ ในล้านนาสมัยดั้งเดิม ก็มีการเตรียมพื้นเหมือนกัน เพราะเรือนในสมัยนั้นทำเป็นห้องใหญ่ห้องเดียว เป็นทั้งห้องนอน ห้องทำงาน และห้องครัว หญิงหลังคลอดต้องอยู่ไฟในห้องนอน (จึงเรียกการอยู่ไฟว่า "อยู่เดือนไฟ" ต่อมาในสมัยหลัง เมื่อแยกครัวออกจากห้องนอน การอยู่ไฟแบบผิง ไฟค่อยๆ หดไป จึงเรียกการอยู่เดือนไฟเป็น "อยู่เดือน" คือใช้ผ้าให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายแทนไฟ)

การจัดห้องคลอด บนห้องใช้ร่างแหหรือขอบ จึงเป็นเพดานล้อมด้วยสายสิญจน์ ติดผ้ายันต์กันผีติดตามแหลว (เฉลว) ที่ร้อย ด้วยเชือกที่พื้นจากต้นคาสดไว้ที่ประตู ผาตรงไหนเป็นรูเป็นช่องก็ต้องซ่อมแซม บริเวณใต้ถุนตรงกับห้องคลอดและจะใช้เป็นห้อง อยู่เดือนด้วยนั้น ก็จะล้อมด้วยไม้ไผ่สะดุ้งหนามเล็บแมว เชื่อว่าผีกลัว

เรื่องการสะหนามก็เพื่อป้องกันผีเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะผีปอบ ทางเหนือเรียก ผี ปอบว่า "ผีกะ" ผีกะชอบมากเมื่อมีการเกิดลูก เพราะชอบของสดของคาว เช่นเดียวกับ ผีกระสือที่ชอบกินของสดของคาวเหมือนกัน ชอบกินเลือดในหัวใจของเด็กทารกที่เกิดใหม่ ถ้าไม่ระวังให้ดีมันจะมากล่อมผู้เป็นแม่ให้หลับแล้วบีบคอตารกให้ตายจึงดูด เลือดกิน ถ้าไม่สะหนามได้ถุนห้องที่คลอดและอยู่เดือน ผีกะที่มีอายุแก่กล้า จะแปลงตัวเป็นม้าเรียกกันว่า"ผีม้าบ้อง" จะมาวิ่งชนเสาหรือเสียดสีเสาได้ถุน ถ้าสะดุ้งหนามเล็บแมว ผีกะจะกลัวไม่กล้าเข้าใกล้ ส่วนแหหรือขอบนั้น ถือว่ามีตามากกว่าตาผีและตากล็กกว่าด้วย ตาผีจึงลอดเข้าไปทำอันตรายไม่ได้

การให้นมให้อาหาร หลังจากคลอดแล้ว แม่บางคนยังไม่มีน้ำนมสำหรับเลี้ยงทารก ก็ต้องคอยน้ำนมกันต่อไป เมื่อไม่แน่ใจว่าจะมีน้ำนมหรือไม่ ก็จะ หาสมุนไพรที่ทำให้เกิดน้ำนม หรือของอย่างอื่นตามที่เชื่อต่อๆ กันมา เมื่อน้ำนม น้ำนมแรกจะมีสีเหลืองเชื่อกันว่าเป็นน้ำนมเสีย จะ บีบทิ้งก่อน จนเห็นเป็นสีขาวแล้วจึงให้ลูกดูด การที่ไม่มีน้ำนมให้ลูก สมัยก่อนเป็นเรื่องที่น่ากังวลของผู้เป็นแม่มาก ปัจจุบันนี้คง ไม่เกิดปัญหาอะไร เพราะให้ทารกดื่มน้ำนมสัตว์แทนนมแม่ได้ แต่สมัยโบราณนับว่าเป็นเรื่องใหญ่ทีเดียวถ้าคลอด หลายวันแล้ว แม่ไม่มีน้ำนม ก็ต้องอุ้มเด็กไปหาหญิงที่คลอดลูกในช่วงเดียวกัน หรือไปอ้อนวอนขอให้ผู้หญิงนั้นมาที่บ้าน เพื่อให้นมแก่ลูก แต่โดยมากหญิงทั่วไป ไม่มีใครรังเกียจที่จะให้ดื่มนมร่วมกัน คงสงสารเด็กมากกว่าอย่างอื่น ด้วยเหตุนี้จึง ทำให้หมอพื้นบ้านคันหาตำรา ยาสมุนไพรที่กินแล้วทำให้มีน้ำนม ตำราหนึ่งกล่าวว่า หลังจากที่เกิดลูก

แล้วสัก 2 วัน ให้เอาหัวปลีมาต้มกิน อีกตำราหนึ่งกล่าวว่า ขวัน (ข้าว) ขนุนที่เขาปลิดลูกแล้ว แต่ยังเหลือขวันติดกับต้น นำมาต้มกินน้ำ จะทำให้มีน้ำนม ให้ลูกกินอย่างอุดมสมบูรณ์ สมัยก่อน เมื่อคลอด ได้ 6-7 วันก็จะให้อาหารแก่ทารกแล้ว อาจจะให้กล้วยน้ำว้าก่อน จากนั้นจึงจะให้ข้าวผสมลงไปด้วย บางรายเมื่อเตี๋ยงให้บ่อยๆ คิดว่าเด็กหิวเพราะน้ำนมไม่อยู่ท้อง จึงทำให้เตี๋ยงให้ หลังเกิด 3-4 วันก็ให้อาหารแก่ทารก เพื่อต้องการให้เด็กหลับนานๆ ไม่ร้อง ให้รบกวน

ประเพณีการเกิดของตำบลเหล่าหมี จังหวัดมุกดาหาร มีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาเริ่มตั้งแต่การเกิด ซึ่งจะมีประเพณีที่เกี่ยวกับการเกิดมีดังนี้เมื่อหญิงตั้งครรภ์จะมีการผูกผ้าไก่อ (ฝ่ายผูกแขนสีขาว) ป้องกันผีพราย และหากในปีนั้นรุ่งกินน้ำทางทิศตะวันตกนิยมให้แม่สามีผูกแขนรับขวัญลูกสะใภ้ที่ตั้งครรภ์ เพราะเชื่อว่าถ้าไม่ทำจะมีผลต่อแม่และลูกในครรภ์ในอดีตการคลอดจะใช้หมอด่าแยซึ่งในปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่เป็นที่นิยม เมื่อคลอดจะมีการอยู่กรรม(อยู่ไฟ) การอยู่กรรม(การอยู่ไฟ) ในอดีตเมื่อหญิงคลอดบุตรแล้วเหล่าญาติจะมีการเตรียมเครื่องในการอยู่กรรมให้ ในอดีตการคลอดจะอาศัยหมอด่าแยในท้องถิ่นมีทั้งหญิงและชาย โดยการอยู่ไฟจะใช้สถานที่ที่สะดวกต่อการจัดเตรียมและสะดวกในการทำความสะดวกโดยมากจะนิยมทำที่ครัวอาหารและข้อห้าม ในอดีตขณะอยู่กรรมอาหารที่แม่รับประทานได้คือ ไก่(ย่างให้แห้ง) ปลา(ย่างแห้ง) ข้าว ฟริกเกลือ อาหารเด็กผู้เป็นแม่หรือญาติจะเกี่ยวข้าวเหนียวห่อด้วยใบเป้าหมกให้ลูกกิน ประกอบกับดื่มนมแม่ ภายหลังรับประทานอย่างอื่นได้แล้ว แล้วแต่ความเชื่อของคนแต่ละคน อาหารต้องห้ามคือ ชะอม ห้ามนำข้าวใกล้คนอยู่กรรมเพราะจะทำวงเวียน ก่อนคลอดห้ามกินเนื้อมะพร้าว เพราะจะทำให้เป็นไขล้างยากเมื่อเด็กคลอดและห้ามกินของคองเป็นต้น

2.2.3 ประเพณีการตาย การตายแยกออกเป็น 2 อย่างคือ ตายโดยหมดอายุขัย และตายโดยกระทันหัน เช่นการเกิดอุบัติเหตุถือว่าเป็นการตายที่ยังไม่หมดอายุ ตายประการหลังนี้เชื่อว่าวิญญาณจะกลับมาเกิดได้เร็ว ยิ่งตายเมื่ออายุน้อย บางรายตายตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 1 ขวบ พ่อแม่ใช้มินหม้อทาที่ตะโพกแล้ว ขอให้กลับมาเกิดอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงนำศพไปฝัง เมื่อตั้งท้องและคลอดอีกครั้งหนึ่ง ถ้าทารกที่คลอดมามีปานดำที่ตะโพก ก็เชื่อว่าลูกคนเก่าที่ตายไปได้กลับมาเกิดใหม่ เชื่อกันว่าคนเราเมื่อ ตายไปแล้ววิญญาณจะล่องลอยอยู่ในโลกมนุษย์อยู่ เพียงแต่อาจจะสื่อสารกับคนโดยตรงไม่ได้เท่านั้น ต้องผ่านทางเจ้าทรง หลังจากนั้นวิญญาณอาจจะเปลี่ยนสภาพเป็นวิญญาณที่สูงหรือต่ำ เรียกว่าการเกิดของวิญญาณอีกทีหนึ่ง ก็แล้วแต่กรรมกรรมชั่วมีมากน้อยขนาดไหน ถ้าตายโดยไม่หมดเวรกรรมคือไม่ถึงอายุขัย ก็อาจจะกลับมาเกิดในโลกมนุษย์เลยโดยไม่ต้องไปที่อื่น ถ้าทำความดีไว้มากวิญญาณจะแปรสภาพ หรือเกิดเป็นผีชั้นสูง เช่น เป็นผีรักษาหมู่บ้านที่เรียกว่าเสื่อ

บ้าน ผีอารักษ์รักษาเมืองบางที่ก็เรียกเสื้อเมือง เป็นผีรักษาต้นน้ำลำธารเรียกว่าผีขุนน้ำ เป็นต้น ผีชั้นดีจะไม่ค่อยออกดอกเพราะจะมีผู้คนเซ่นไหว้อยู่เสมอ ผีที่มีกรรมชั่วมากวิญญานก็จะเกิดเป็นเปรต เทียวหลอกหลอนหากินด้วยความหิวกระหาย ถ้าไม่ได้เกิดเป็นเปรตก็จะได้เป็นผีชั้นเลวซึ่งออกดอกต้องเที่ยวหากินด้วยการทำร้ายมนุษย์ ไม่มีที่อยู่แน่นอนอย่างที่เรียกกันว่าเจ้าไม่มีศาล อย่างพระที่เป็นเจ้าอาวาส ถ้าไม่ประพฤติตามพระวินัยคือมีความโลภ โกรธ หลง เป็นเครื่องร้อยรัดอยู่ เมื่อตายไปแล้ววิญญานจะเกิดเป็นผีกละขัณฑ์ อาศัยอยู่ตามวัดร้าง เป็นผีที่ร้ายและน่ากลัวถ้าทำร้ายคนแล้วมักจะไม่รอด และปราบยากกว่าผีทั่วไป เพราะกาลาอาคมต่าง ๆ ผีที่เคยเป็นเจ้าอาวาสมาก่อนได้เรียนรู้เสียหมด เมื่อวิญญานไม่ได้เกิดเป็นเทวดาอารักษ์ ไม่ได้เกิดเป็นเปรต ไม่ได้เกิดเป็นผีชั้นดี ถ้าได้ทำกรรมชั่วไว้มากก็จะเดินทางไปเกิดในนรกขุมใดขุมหนึ่งตามกรรม ถ้าวิญญานทำความดีไว้แต่ไม่มากพอก็จะไปสู่เมืองผี ที่ไม่ใช่โลกของมนุษย์ เมืองผีจะมีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกับมนุษย์ ต้องมีที่อยู่อาศัย ต้องมีอาหาร มีเงินทองใช้จ่าย ดังนั้นเมื่อทางญาติพี่น้องที่อยู่เมืองคนไม่ได้ทำบุญไปหา วิญญานที่อยู่เมืองผีก็จะลำบาก ดังนั้นจึงผีจึงต้องขออนุญาตเจ้าเมืองผีมาส่งข่าวให้ญาติพี่น้องรู้ด้วยการ ให้เกิดนิมิตฝัน เมื่อพี่น้องญาติมิตรได้รู้ก็จะสร้างหรือทำบุญฝากไปหา อย่างถ้าชาวบ้านที่อยู่รวมห้องเครื่องเรือน ญาติก็จะสร้างเรือนและเครื่องเรือนถวายฝากไปให้ เมื่อก่อนนี้ตามวัดจะมีเรือนจำลอง ตั้งไว้ในบริเวณวัดอยู่ทั่วไปจนกว่าจะผุพังไป หรือตอนที่ก่อนจะตายญาติจะเอาเงินใส่กระเป๋ามาให้พร้อมกับบอกผู้ใกล้ตายให้ทราบเพื่อผู้ตายจะได้นำไปใช้ที่เมืองผี

เมื่อเป็นผีอยู่เมืองผีตามกำหนดเวลา หรือตามความดีที่สร้างไว้เมื่อเป็นคน หรือตอนที่ เป็นผี ผีก็จะได้รับอนุญาตให้เดินทางไปสู่อีกสถานที่หนึ่งที่ดีกว่าและประเสริฐกว่า เมืองผี แต่การเดินทางไปยังสถานที่นี้จะต้องใช้เวลาในการเดินทางอีกนานและยาวไกล ต้องเดินผ่านป่าที่มีด เมื่อพ้นจากป่าก็จะถึงฝั่งแม่น้ำ ต่อจากนั้นก็ลงเรือข้ามไปอีกฝั่งหนึ่ง ดังนั้นเมื่อยังมีชีวิตอยู่ท่านสอนให้สร้าง ความดี สร้างบุญ ให้มาก จะได้เป็นไฟส่องหนทาง เป็นเสบียงในการเดินทาง เป็นเรือเป็นสำเภา สำหรับข้ามมหาสมุทร เมืองที่อยู่ฝั่งโน้นดูเหมือนว่าจะเป็นอันเดียวกับเมืองแดน คือเมืองที่รวม วิญญานชั้นดี ที่ตายจากเทวดา ตายจากพรหม ตายจากนรก ตายจากเปรต ตายจากผีเพื่อรอการที่จะมีการเกิดอีกต่อไป

เมื่อมีการตาย ญาติพี่น้องก็จะจัดพิธีตั้งศพบำเพ็ญกุศล ซึ่งส่วนใหญ่จะจัดที่บ้าน นิมนต์ พระสงฆ์มาประกอบพิธีสวดทุกคืน และเมื่อถึงวันกำหนดเสียศพก็นำศพไปเผาที่ป่าช้าเรียกว่า ลากศพ คือวิธีการเคลื่อนศพไปโดยอาศัยล้อหรือเลื่อน ซึ่งโบราณถือว่าเป็นวิธีการเคลื่อนศพของ เจ้านาย พระเถระ หรือผู้ดีมีทรัพย์ โดยที่ประชาชนทั่วไปจะเคลื่อนศพไปสู่ป่าช้า เดิมทีพบว่ามีการ ทำแคร่หามศพและทำแมวควบ คือ เครื่องจักสานที่มีลักษณะอย่างฝาชีมาครอบศพมีการตกแต่งให้ งามด้วยดอกไม้และลวดลายพอสมควร

เมื่อตรวจดูกำหนดวันแก้กองได้เวลาเหมาะสมแล้วก็จะหามศพนั้นไปฝังในป่าเร็วว หรือป่าช้า (อ่าน"ป่าช้า") ทั้งนี้ การทำศพแบบโบราณจะใช้ฝังเท่านั้นและคำว่าเร็วว ดังกล่าวก็เป็นภาษาเก่ามากที่แปลว่าฝังหรือฝังศพ ในกรณีที่บางท่านพอมิ ฐานะก็จะตั้งขันหรือเชิญให้สละคือช่างทำร้านม้าหรือฐานที่วางศพ แล้วจัดทำทำไม้หรือเมรุเป็นรูปต่าง ๆ เช่น ปราสาทหลังกลาย (อ่าน"ผาสาทหลังท้าย") เพื่อบรรจุศพแล้วหามไปสู่ป่าช้า แต่ต่อมามีการนำปราสาทดังกล่าววางบนโครงเกวียนซึ่งอาจใช้เกวียนสองเล่มต่อ กันแล้วลากไปสู่ป่าช้า และเมื่อมีการนำโครงรถยนต์มาแต่งเป็นรถบรรจุศพก็ใช้วิธีอย่างเดียวกัน

ในการเคลื่อนศพโดยการลากศพที่ตั้งบนรถบรรจุศพนั้น ถ้าทำพิธีการต่างๆ เกี่ยวกับการศพในตอนเช้า การเคลื่อนศพจะอยู่ในราว 13.00 น.แต่ถ้าทำพิธีในตอนบ่าย การเคลื่อนศพจะตกในราวเวลา15.00 น. ชาวบ้านคนหนุ่มคนสาวจะช่วยกันเตรียมเก็บฝ้ายที่ไ้หมุงไม้ศพออก เก็บไฟที่ประดับโลงและไม้ศพคือเมรุ นำเชือกที่จะให้คนลากศพมาผูกเข้ากับล้อเลื่อนบรรจุศพทำเป็น 2 สาย ทั้งด้านซ้ายและขวาญาติพี่น้องลูกหลานจะทำการถ่ายรูปที่หน้าปราสาทไม้ศพกัน ในช่วงนี้ หมู่แห่หรือนักดนตรีจะยกเครื่องดนตรีขึ้นรถ เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้วก็จะเคลื่อนศพ สามแฉกและแฉกที่บวชจูงถือฝ้ายจูงฝ้ายคู่ด้าน ในระหว่างเชือกที่ชาวบ้านชักลากทั้ง 2 เส้น บางแห่งหน้าขบวนจะเป็นรถใส่ธรรมมาสน์ให้พระนั่งเทศน์หรืออ่านคัมภีร์ไปตลอด ทางอีกด้วย

ประเพณีการตายของไทยทรงดำ เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะมีการยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัด เพื่อเป็นสัญญาณบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน ซึ่งทุกคน จะหยุดทำงานจนกว่าจะนำศพไปฝัง ภายหลังตายบรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันอาบน้ำศพ จากนั้นก็แต่งตัวด้วย ชุด เสื้อผ้าของเผ่าไทดำ นำผ้าแพรสีขาวมาเย็บเป็นถุงบรรจุศพแล้วใช้ไหมเย็บติดให้เรียบร้อย บรรจุลงใน โลงศพโดยใช้ ฝ้ายคลุมหน้าศพไว้ผืนหนึ่ง กรณีเด็กน้อยตายจะไม่ประกอบพิธีกรรมตายวันไหนให้นำไปฝังในวันนั้น ส่วนคนหนุ่มสาวถ้าตายตอนกลางคืนในเช้าวันรุ่งขึ้นให้นำหมูหรือวัว ควาย 1 ตัว ทำอาหารจัดสำรับทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย กินเรียกว่า "เฮ็ดงาย" พอถึงตอนเย็นก็นำไปฝัง ส่วนคนวัยกลางคนหรือผู้สูงอายุตายเก็บศพไว้ 1-2 คืน แล้วจึงนำไปฝัง และนำ หมูหรือวัวควาย 1 ตัว เฮ็ดงายให้ผู้ตายในเช้าของวันที่จะนำไปฝัง การทำพิธีฝังนำหมู 1 ตัว อุทิศให้เรียกว่า หมูเข้าขุม หลังจากนั้นอีก 3 วัน จะทำพิธีเฮ็ดเฮียว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ โดยนำเครื่องเสี้ยวไปส่งให้ที่ป่าช้า เมื่อเสร็จพิธี ฝัง ศพ ผู้ไปร่วมพิธีศพทุกคน จะลงไปอาบน้ำชำระร่างกายและสระผมในแม่น้ำ เพื่อชำระสิ่งอัปมงคลทั้งหลายออกจาก ร่างกาย พอถึงตอนเย็นหมอขวัญ จะทำพิธีสู่ขวัญให้แก่ครอบครัวของผู้ตายและผู้ที่เป็นศพเพื่อความเป็นสิริมงคล แก่ทุกคน หลังจากนั้นครอบครัวของผู้ตาย จะจัดสำรับอาหาร ไปทานอุทิศให้ที่หลุมฝังศพ ผู้ตายเป็นเวลา 7 วัน พอครบ วันที่เจ็ด เขยกก จะทำพิธีเชิญขวัญหรือวิญญาณ ของผู้ตายขึ้นไปเป็นผีเรือน โดยนำไปไว้ด้านในสุดของเรือนเรียกว่า "กะลอหอง" เพื่อปกป้องคุ้มครองลูกหลาน และ

สมาชิกในครอบครัวให้อยู่ดีมีสุขตลอดไป หลังจากนั้นเมื่อครบ รอบวัน ตายทุก ๆ 10 วัน จะจัดพาข้าวเป็นสำรับเล็ก ๆ ทำพิธีเช่นผีเรือนเรียกว่า "เสนทวดาปาดตง" หรือ "มือปาดตง" นำไป วางไว้ที่ห้องผีเรือน โดยใช้อาหารจากที่สมาชิกใน ครอบครัวรับประทานในชีวิตประจำวัน ส่วนการ "เสนปาดตง" พิเศษ จะทำในช่วงเวลาที่ได้ผลผลิตจากการเก็บเกี่ยวข้าว ทำพิธีเสนปาดตงเพื่อทานข้าวใหม่ให้ผีเรือน กินก่อนสมาชิกของ ครอบครัว เป็นการแสดงความกตัญญูทวดที่ต่อผู้มีพระคุณ เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวและลูกหลานโดยพิธีการตายนี้จะแบ่งเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงพิธีศพ และช่วงพิธีเอาผีขึ้นเรือน

ส่วนประเพณีการทำศพของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นในบ้านญาติจะต้องรีบไปหาหมอสืบ เพื่อขจัดไล่ความชั่วร้าย และป้องกันไม่ให้ผีร้ายมาทำร้ายศพหรือก่อความเดือนร้อนแก่ญาติมิตรเรียกว่าพิธีตอย คือจะพรมน้ำมนต์และเสกคาถาที่ศพ

2.3 ชาวไทยพวน

พวนคือใคร ใครคือพวน ในความรับรู้ของคนไทยทั่วไป เมื่อพูดถึงชาวพวน เรามักนึกถึงคำว่า ลาวพวน ซึ่งหมายถึง คนไทยเชื้อสายลาวกลุ่มหนึ่ง ที่ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ในภาคกลางและภาคอีสาน โดยเฉพาะลาวบ้านหมี่ นึกถึงส้มฟัก ปลาไร่ปลาช่อน ปลาจ่อม ซึ่งเป็นอาหารของคนลาวในภาคกลางที่มีชื่อเสียง คนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้จําแนกความแตกต่างระหว่างลาวเวียง ลาววน ลาวกั้ง ลาวกา ลาวแจ้วและลาวพวน เรามักเรียกคนที่พูดภาษาลาวซึ่งต่างจากภาษาไทยว่า ลาว หมดทุกกลุ่ม ชาวพวนได้ประกาศตัวว่า เขาไม่ใช่ลาวที่สืบทอดมาจากอาณาจักรล้านช้างที่มีลาวหลวงพระบางและลาว เวียงจันทน์เป็นเจ้าของวัฒนธรรม แต่เขาเป็นคนพวนที่เรียกตัวเองว่าไทพวน เป็นคนไทกลุ่มหนึ่งที่มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ที่แขวงเชียงขวางตอนเหนือของ ประเทศลาว ซึ่งติดต่อกับแขวงหัวพันและดินแดน สิบสองจุไทเดิมในประเทศเวียดนาม เมืองเดิมของพวนปกครองโดยกษัตริย์ราชวงศ์เจ็ดเจือง ซึ่งมีกษัตริย์สืบทอดติดต่อกันมาโดยตลอด แต่เนื่องจากพื้นที่เชียงขวางเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ เป็นเมืองหน้าด่านในการเข้าไปยังหลวงพระบาง เวียงจันทน์และญวน เชียงขวางจึงต้องรับศึกอยู่ตลอดเวลาอันเป็นเหตุให้คนพวนบางกลุ่มต้องอพยพโยกย้ายมาอยู่ในเวียงจันทน์และเมืองอื่นๆแต่การ โยกย้ายครั้งสำคัญที่ทำให้เมืองพวนร้างผู้คนจนสูญสิ้นอาณาจักรคือการถูกกวาดต้อน โดยรัฐสยาม ตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นต้นมา (รู้จักกับ ไทยพวน บันทึกประวัติศาสตร์ ไทยพวน บรรพบุรุษที่ถูกลี้ม 26 กรกฎาคม 2548)

2.3.1 ความเป็นมาของชาวไทยพวนในประเทศไทย ตามประวัติศาสตร์ ชนชาติไทยเรานั้นมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในตอนใต้ของประเทศจีน แล้วได้อพยพลงมาเป็นลำดับตามเหตุการณ์ต่าง ๆ จนกระทั่งได้มาตั้งอยู่ ณ ที่ปัจจุบันนี้ ชาวไทยพวนก็เป็นคนไทยสาขาหนึ่ง ดังข้อความใน

หนังสืออักษรานุกรมภูมิศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 หน้า 295 ซึ่งคุณถวิล เกษรราช นำมาลงไว้ในหนังสือประวัติผู้ไทยตอนหนึ่งมีข้อความว่า "ชนชาติต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ปัจจุบันนี้ นอกจากชาวไทยแล้ว ยังมีคนไทยสาขาอื่น ๆ อีกหลายสาขาเช่น ผู้ไทย พวน และ โซ่ง ซึ่งเป็นคนไทย สาขาหนึ่ง เดิม ผู้ไทย พวน และ โซ่ง มีถิ่นฐานอยู่ทางฝั่งแม่น้ำโขงในประเทศลาว ทางแขวงซำเหนือ และแขวงเชียงขวาง พวกผู้ไทยมีอยู่ทางอีสาน มีจังหวัดสกลนคร และนครพนม เป็นต้น ส่วนพวกพวนและพวกโซ่งมีอยู่กระจัดกระจายเป็นแห่ง ๆ ทางภาคกลางมีจังหวัดสุโขทัย จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดราชบุรีจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น (<http://www.thaigoodview.com>)

พวน ชาวพวน หรือไทยพวน เป็นกลุ่มชนที่มีอยู่กระจัดกระจายหลายจังหวัดในประเทศไทย ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวพวนอยู่ที่เมืองพวน ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือของเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชาวพวนได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลายครั้งด้วยกัน คือ สมัยกรุงธนบุรีตอนปลาย สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งที่ไทยยกทัพไปปราบฮ่อ ซึ่งชาวพวนที่อพยพมาแต่ละครั้งจะกระจายไปอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ เช่น สุพรรณบุรี สระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี ลพบุรี ราชบุรี สุโขทัย ฉะเชิงเทรา เป็นต้น (รู้จักกับ ไทยพวน บันทึกประวัติศาสตร์ ไทยพวน บรรพบุรุษที่ถูกลืม 26 กรกฎาคม 2548)

ไทยพวน คือ กลุ่มคนไทยกลุ่มหนึ่ง ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวพวนในเมืองพวน ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองพวนในปัจจุบันตั้งอยู่ที่เขตเชียงของ ทางตะวันออกของหลวงพระบาง ทิศเหนือของเวียงจันทน์ติดกับประเทศเวียดนาม ชนกลุ่มนี้ถ้าอยู่ในลาว เรียกว่า "ลาวพวน" เมื่ออยู่ในประเทศไทยเรียกว่า "ไทยพวน" (พลเอกสายหยุด เกิดผล)

เมืองพวนเป็นพวนโบราณเก่าแก่ ที่สร้างโดยขุนเจ็ดเมืองซึ่งเป็นโอรสองค์ที่ 7 ของขุนบรม ในปี พ.ศ.1272 ขุนบรมได้เสวยราช เมืองหนองแส เป็นองค์ที่ 4 พ.ศ.1274 ได้สร้างเมืองแกลงหรือแกลง (ในสิบสองจุไทย) ขึ้นเป็นราชธานีและได้ขยายเขตปกครองกว้างขวางออกไป พ.ศ. 1280 ให้โอรส 7 องค์ไปสร้างเมืองต่าง ๆ ขุนเจ็ดเมือง ซึ่งเป็นโอรสองค์หนึ่งซึ่งสร้างเมืองพวน (เชียงขวาง) ขึ้น ดังนั้นที่ผ่านมามีบรรดาลูกหลานพวนทั้งหลายเวลามีกินสลาก ทำบุญ มักจะเขียนเส้นสลากว่า "ทานไปหื้อปู่แกลงย่าแกลงเนื้อ" ซึ่งสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นการทำให้เจ้าเมืองแกลง ผู้เป็นบรรพบุรุษของชาวพวนทั้งหลายอย่างแน่นอน (วิเชียร วงศ์วิเศษ : หนังสือไทยพวน)

เมืองพวน คือ หนึ่งในจำนวนหลาย ๆ เมืองในประเทศลาว ที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย เมื่อฝรั่งเศสเปิดศึกอินโดจีน ทำให้ไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง คือประเทศลาวทั้งหมด ชาวลาวพวนกลุ่มหนึ่งไม่สามารถต่อการบังคับบัญชาของฝรั่งเศสได้ จึงดิ้นรนย้ายมาอยู่ในประเทศไทย

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และก่อนหน้านั้น ก็มีชาวลาวพวนมาอยู่ก่อนแล้ว พระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงกำหนดพื้นที่ให้ชาวลาวพวนตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ คือ แพร่ สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิจิตร ลพบุรี นครนายก สุพรรณบุรี สิงห์บุรี ปราชินบุรีหนองคาย สระบุรี ฉะเชิงเทรา อุรธานี เชียงราย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีไทยพวนอยู่อย่างหนาแน่น และอาศัยอยู่อย่างประปรายที่จังหวัดราชบุรี นครปฐม อ่างทอง จันทบุรี สมุทรปราการและกรุงเทพฯ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในพงศาวดารว่า ในสมัยบ้านเมืองไม่เรียบร้อย ชาวไทยพวนถูกกวาดต้อนไปไว้ในพื้นที่ดังกล่าวด้วย จากบัดนั้นจนถึงบัดนี้ ชาวไทยพวนก็ได้อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทยอย่างสงบสุข มีวิถีชีวิตและแบบแผนในการดำรงชีพ ผสมผสานกับชาวไทยอย่างสนิทสนมกลมกลืน อาจจะใช้โดยใกล้ชิดเหมือนญาติพี่น้องหรือโดยการสืบ เผ่าพันธุ์ด้วยการแต่งงาน ไทยพวนบ้านทุ่งไธสง หรือเดิมเรียกว่า บ้านท่งไธง คำว่า “ท่ง” หมายถึง ท่งรองรับตีเหล็ก คำว่า “ไธง” เป็นภาษาไทยพวน หมายถึง สถานที่ที่เป็นแอ่งลึกลงไปเป็นรูปก้นกระทะท่งที่ถูกตีเป็นประจำ จึงทำให้มันเป็นแอ่งลึกลงไป คนพวนเรียกว่า “มันไธงลงไป” ในสมัยก่อนนั้นคนพวนบ้านทุ่งไธสง จะมีเตาตีเหล็กกันแทบทุกหลังคาเรือน เขาจึงเรียกว่า “บ้านท่งไธง” ต่อมาได้เรียกเสียงเพี้ยนไปเป็น “ทุ่งไธสง” และทางการได้เขียนเป็นทุ่งไธสงซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านปัจจุบัน จากคำบอกเล่าของคนแก่คนเฒ่าในหมู่บ้าน เล่าว่าบ้านทุ่งไธสงเป็นหมู่บ้านของชาวไทยพวนที่ถูกกวาดต้อนและอพยพมาจากแขวงเมืองเชียงขวาง ประเทศลาวเมื่อประมาณ พ.ศ.2340-2350 โดยคนกลุ่มแรกได้เดินทางมาถึงเมืองแพร่ และได้ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกกำแพงเมืองแพร่ ทางทิศเหนือด้านประตูเลี้ยงม้าปัจจุบัน คือวัดสุวรรณิเวศปัจจุบัน โดยมีหลักฐานคือ บ่อน้ำไทยพวน อยู่ระยะหนึ่งจึงได้ย้ายมาจากที่เดิม มาตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ บริเวณที่เป็นบ้านทุ่งไธสงได้ปัจจุบัน ชาวไทยพวนบ้านทุ่งไธสง มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเองคือ ภาษาพูด มีประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและโดดเด่น คือประเพณีกำฟ้า และมีอาชีพที่นารายได้และนำชื่อเสียงมาสู่ท้องถิ่นจังหวัดแพร่ คือ การผลิตผ้าหม้อห้อม ซึ่งมีลักษณะทั้ง 3 ประการนี้ ทำให้ชาวไทยพวนบ้านทุ่งไธสงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย (www.leelacheewit.com)

พวน (Phuen, Puen) เป็นคำที่เรียกกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแคว้นเชียงขวางหรือบริเวณที่ราบสูง ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีอาณาเขตติดต่อกับญวน ได้ชื่อว่าพวน เพราะเชียงขวางมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านพื้นที่ ชื่อแม่น้ำพวน ชาวพวนนิยมตั้งถิ่นฐานสร้างที่ทำกิน บริเวณลุ่มแม่น้ำ ด้วยมีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ไถนา เมื่ออพยพมาอยู่ในประเทศไทย จึงเลือกสถานที่สร้างบ้านเรือนอยู่ตามแม่น้ำลำคลอง สืบเกิดได้จากชาวไทยพวนอำเภอปากพลี จะสร้างบ้านอยู่ตามลำคลองตลอดแนว ตั้งแต่ตำบลหนองแสง ตำบลเกาะหวาย ตำบลเกาะโพธิ์ จนถึงตำบลท่าเรือ เป็นต้น ที่อำเภอเมืองนครนายก จะมีชาวไทยพวนอาศัยอยู่ที่ตำบลสาริกาและตำบลเขาพระ

ชาวไทยพวนในจังหวัด นครนายก เชื่อกันว่า อพยพเข้ามาในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ประมาณ ปี พ.ศ. 2322 เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงโปรดเกล้าฯให้ สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์และหัวเมืองต่างๆ ซึ่งมีชื่อเรียกรวมกันว่า หัวพันทั้งห้าทั้งหก ประกอบด้วย เมืองคำม่วน เมืองคำเกิด เมืองเวียงไชย เมืองไพศาลลี เมืองชำเหนื่อ และเมืองเชียงขวาง ได้กวาดต้อนเอาลาวเวียง(ลาวเวียงจันทน์) ลาวพวนและลาวโซ่ง มาไว้ที่เมืองร้าง (เพราะถูกพม่ากวาดต้อน ราษฎรไปตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า เมื่อ พ.ศ. 2310) เช่นเมืองสระบุรี ลพบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา ระยะที่สอง ในราวปี พ.ศ. 2335 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมือง แกลงและเมืองพวนแข็งข้อต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงได้ยกทัพไปปราบ และกวาดต้อนครอบครัวลาวทองคำ(ลาวโซ่ง)และลาวพวนส่งมากรุงเทพฯ ลาวทองคำถูกส่งไปอยู่ที่เพชรบุรี ลาวพวนถูกส่งมาที่เมืองลพบุรี สระบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา ราชบุรีและจันทบุรี ด้วย ระยะที่สาม ในราวปี พ.ศ. 2370 เจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ ก่อกบฏต่อกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯให้พระยาราชสุภาวดี(เจ้าพระยาบดินทร์เดชา) เป็นแม่ทัพ ขึ้นไปปราบกบฏ และได้กวาดต้อนครอบครัวลาวพวนมาไว้ที่อำเภอekinบุรี อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดลพบุรี และจังหวัดพิจิตร เป็นต้น (ฉะฉาน : ชาวสารไทยพวนในประเทศไทย เข้าถึงได้จาก <http://school.obec.go.th/anubanpakpli/culture.htm> 24 เมษายน 2552)

คนพวนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเขตภาคกลาง ไม่ว่าจะเข้ามาในฐานะเชลยศึกหรือเข้ามาด้วยความสมัครใจ ต่างก็ตั้งหลักแหล่งอยู่ตามจังหวัดต่างๆ กลุ่มที่ถูก กวาดต้อนมาในฐานะเชลยศึก มักจะถูกส่งไปไว้ตามหัวเมืองชั้นในเพื่อชดเชยแทนคน ไทยที่ถูกพม่ากวาดต้อนไปหลังเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อปี พ.ศ.2310 พวนกลุ่มนี้ได้แก่ ชาวพวนอยู่ที่จังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

- ลพบุรี (อำเภอบ้านหมี่ อำเภอเมือง อำเภอโคกสำโรง)
- สระบุรี (อำเภอหนองโดน อำเภอดอนพุด อำเภอวิหารแดง)
- นครนายก (อำเภอปากพลี อำเภอบ้านนา)
- ฉะเชิงเทรา (อำเภอพนมสารคาม)
- ปราจีนบุรี (อำเภอศรีมหาโพธิ์ อำเภอศรีมโหสถ อำเภอบ้านสร้าง อำเภอกบินทร์บุรี)
- สิงห์บุรี (อำเภอพรหมบุรี)
- สุพรรณบุรี (อำเภอบางปลาม้า อำเภออู่ทอง)
- ชลบุรี(อำเภอพนสนธิคม)

ส่วนพวกที่อพยพเข้ามาด้วยความสมัครใจมักจะอพยพเข้าไปรวมอยู่กับพวกกลุ่มเดิม หรือ ขยายถิ่นที่อยู่ใหม่ ดังจะพบว่าในปัจจุบัน มีชุมชนชาวพวนขยายไปอยู่หลายจังหวัด ดังนี้

เพชรบุรี (อำเภอเขาชัย อำเภอนาทาย)

พิจิตร(อำเภอทับคล้อ อำเภอบางมูลนาก อำเภอตะพานหิน)

สุโขทัย (อำเภอศรีสำดาลัย)

นครสวรรค์ (อำเภอช่องแค อำเภอชุมแสง อำเภอไพศาลี อำเภอตากฟ้า)

อุทัยธานี(อำเภอทัพทัน)

กาญจนบุรี (บางหมู่บ้านในอำเภอพนมทวน)

เพชรบูรณ์ (บ้านคงขุย อำเภอชนแดน อำเภอหนองไผ่ ตำบลสระกรวด อำเภอศรีเทพ)

อุดรดิตต์ (ตำบลจี่วงาม อำเภอเมือง)

นอกจากนี้ก็ยังมีชาวพวนอยู่ในภาคเหนือ ได้แก่

แพร่ (ต.ทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง)

น่าน (บ้านหลืบมีนพวน อำเภอเวียงสา บ้านฝายมูล อำเภอท่าวังผา)

พะเยา (บ้านห้วยกั้น อำเภอจุน)

เชียงราย (บ้านป่าก้อย อำเภอแม่สาย บ้านศรีคอนมูล บ้านป่าสักน้อย อำเภอเชียงแสน

ตำบลศรีดอนชัย อำเภอเทิง) และในภาคอีสาน ได้แก่

อุดรธานี (อำเภอบ้านผือ)

หนองคาย (อำเภอเมือง) และ อุบลราชธานี (อำเภอเมือง)

2.3.2 ชาวไทยพวนที่จังหวัดนครนายก จังหวัดนครนายก เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีคนไทยเชื้อสายพวนอาศัยอยู่จำนวนมาก บรรพบุรุษของคนเหล่านี้อพยพเข้ามาเมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชยกทัพไปตีเวียงจันทน์ และกวาดต้อนผู้คนทั้งชาวเวียงจันทน์และชาวพวนเชียงขวาง ซ้ำเหนือ เข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ตามหัวเมืองชั้นใน อาทิ ลพบุรี สระบุรี นครนายก และตะขิงเทรา เป็นต้น สันนิษฐานว่าชาวพวนที่อำเภอปากพลี นครนายก อพยพเข้ามาราวปี พ.ศ. 2321-2322 โดยหมู่บ้านที่มีชาวพวนอาศัยอยู่มาก เช่น บ้านท่าแดง บ้านฝั่งคลอง บ้านหนองแสง บ้านเกาะหวาย บ้านหนองหัวลิง ปัจจุบันวิถีชีวิตพื้นบ้านแบบไทยพวนค่อย ๆ สูญหายและถูกกลืนไปกับสังคมไทยสมัยใหม่ หากแต่ยังมีกลุ่มคนที่พยายามอนุรักษ์และสืบสาวประวัติความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรมของคนพวนในพื้นที่ของนครนายกเอาไว้ หนึ่งในนั้นคือ พระครูวิริยานุ โยค(สมบัติ บุญประเสริฐ) เจ้าอาวาสวัดฝั่งคลอง ในปี พ.ศ.2541 หลังจากที่ท่านมีโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนาศึกษาดูงาน

ตามโครงการของกรมศิลปากร เรื่องการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในส่วนของพระสังฆาธิการ และตระเวนศึกษาดูงานและพร้อมกันได้รับคำแนะนำจากกรมศิลปากร รวมทั้งได้รวบรวมของเก่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์มาเก็บไว้จำนวนหนึ่ง ท่านจึงตัดสินใจก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดฝั่งคลอง (ไทยพวน) ขึ้นเพื่อจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับไทยพวน โดยปรับพื้นที่บริเวณชั้นล่างของหอฉันเป็นสถานที่จัดแสดง

วัดฝั่งคลอง ตั้งอยู่ริมถนนสายนครนายก-ปราจีนบุรี เป็นวัดสังกัดมหานิกาย เดิมเรียกกันว่า "วัดอิมคลอง" ซึ่งเป็นสำเนียงไทยพวน เพราะตั้งอยู่ริมคลองท่าแดง ผู้สร้างวัดมาจากชาวบ้าน 12 ครัวเรือน ที่แยกออกมาจากบ้านท่าแดง แล้วอพยพมาตั้งบ้านเรือนขึ้นชื่อบ้านฝั่งคลอง และได้สร้างวัดโดยมีพระอาจารย์ฮุ่น กับพระอาจารย์สม เป็นหัวหน้าจัดสร้าง และเรียกวัดที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า "วัดฝั่งคลอง" ตามชื่อหมู่บ้าน พิพิธภัณฑสถานเปิดมาแล้ว 9 ปี มีการปรับปรุงพื้นที่และการจัดแสดงมาแล้ว 3 ครั้ง ปรับปรุงล่าสุดในเดือนมิถุนายน 2550 เมื่อครั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้นำนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ชั้นปีที่ 4 มาศึกษาวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยพวนอำเภอปากพลี ณ พิพิธภัณฑสถาน เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2550 ทั้งนี้ทางวัดได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียนอำเภอปากพลีในการจัดทำป้าย คำบรรยายที่มีทั้งตัวอักษรพวนและไทย รวมถึงช่วยออกแบบการจัดแสดงทั้งหมด โดยระดมเงินทุนจากหลายฝ่าย ได้แก่ เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา งบช่วยเหลือจากเทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภายในพิพิธภัณฑสถานประกอบด้วยพื้นที่ใช้งาน 3 ส่วนหลัก คือ พื้นที่จัดแสดง ห้องประชุม และมุมห้องสมุด ซึ่งเปิดให้ประชาชนที่สนใจเข้ามาศึกษาค้นคว้า บริเวณส่วนจัดแสดงเป็นห้องโถงยาว ด้านหนึ่งคือ "เฮือนไทยพวน" ที่จำลองบ้านและเครื่องใช้ไม้สอยภายในครัวเรือนของชาวไทยพวน มีส่วนนิทรรศการและข้าวของต่าง ๆ จัดแสดงในหัวเรื่อง "อยู่ดี กินดี มีสุข สวยงาม" นำเสนอถึงวิถีชีวิตของไทยพวนตั้งแต่ การสร้างบ้าน ที่อยู่อาศัย (อยู่ดี) การทำมาหากิน อาหาร (กินดี) การละเล่นนางด้ง นางขุ่ม การร้องรำทำเพลง (มีสุข) เครื่องแต่งกาย ผ้าทอ ชิ่น (สวยงาม) ผ่านข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ อาทิ สมุดข่อยโบราณ เครื่องทองเหลือง เขียนหมาก ขัน พาน เครื่องจักสานประเภทกระจง ตะกร้า ถ้วยชามกระเบื้อง กบไสไม้ ตะเกียง โม่ กระจต่ายขูดมะพร้าว หีบใส่ผ้า เตารีดใส่ถ่าน โอง ไหดินเผา หม้อน้ำดินเผา กี่ทอผ้า เครื่องมือทำนา เครื่องมือจับปลา แคน ปั่นชา หม้อกาแฟ ของจัดแสดงส่วนใหญ่มีป้ายชื่อเรียกทั้งภาษาไทยและพวน อักษรพวน วิธีใช้ และประโยชน์การใช้งาน

ความสนใจต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของไทยพวนของท่านเจ้าอาวาส จุดประกายให้ท่านตั้งคณะทำงานเข้าไปทำความเข้าใจและสอบถามข้อมูลพี่น้องไทยพวน ถึงในแขวงเชียงขวาง สปป.ลาว และการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาที่พิพิธภัณฑสถานไทยพวนแห่งนี้ ทำให้คนไทยเชื้อสายพวนในจังหวัดอื่น ๆ เริ่มสนใจและพยายามสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยน

ข่าวสารข้อมูลกันมากขึ้น การพยายามตามหารากเหง้าของตนเองจึงยังคงดำเนินต่อไปภายใต้ความหลากหลายของชาติพันธุ์บนโลกใบนี้ (ปัญญา วารปรีดี และคณะ, 2550)

พวน ชาวพวน หรือไทยพวน เป็นกลุ่มชนที่มีอยู่กระจัดกระจายหลายจังหวัดในประเทศไทย ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวพวนอยู่ที่เมืองพวน ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือของเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชาวพวนได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลายครั้งด้วยกัน คือ สมัยกรุงธนบุรีตอนปลาย สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งที่ไทยยกทัพไปปราบฮ่อ ซึ่งชาวพวนที่อพยพมาแต่ละครั้งจะกระจายไปอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ เช่น สุพรรณบุรี สระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี ลพบุรี ราชบุรี สุโขทัย ฉะเชิงเทรา เป็นต้น สำหรับชาวพวนที่เข้าไปตั้งรกรากในจังหวัดลพบุรีนั้นจะตั้งรกรากอยู่ที่ตำบลบ้านเช่า อำเภอสนามแจง ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบ้านหมี่

ปัจจุบัน ชาวพวนในจังหวัดนครนายกยังคงสภาพความเป็นสังคมเกษตรกรรม ยังมีความผูกพันกัน แน่นแฟ้นในหมู่ชาวพวน และมีความสัมพันธ์อันดีกับชาวไทยกลุ่มอื่น ทั้งยังคงพยายามรักษาประเพณี วัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์อย่างดีแต่เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ และสภาพสังคม เศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนไป ทำให้วิถีชีวิตของชาวพวนเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง เช่น ภาษาพูด คนหนุ่มสาวจะนิยมพูดภาษาไทยกลาง แม้จะอยู่ในหมู่เดียวกัน หรือประเพณีพื้นบ้านบางอย่างก็มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและ เศรษฐกิจ เช่น แต่เดิมประเพณีใส่กระจาด ประเพณีเทศน์มหาชาติ จะจัดทำทุกปีและมีการทำอาหารเลี้ยงดูและใส่กระจาดกันทุก บ้านปัจจุบันจะไปใส่กระจาดกันที่วัด หากปีใดเศรษฐกิจไม่ดี ก็งดใส่กระจาด เป็นต้น และนิยมทำบุญด้วยเงินมากกว่าสิ่งของตามความนิยมของสังคมปัจจุบัน(รู้จักกับ ไทยพวน บันทึกประวัติศาสตร์ ไทยพวน บรรพบุรุษที่ถูกลืม 26 กรกฎาคม 2548)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรารณ จิวชัยศักดิ์ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สถานภาพการศึกษาเรื่องประเพณีไทย : ประเพณี เกี่ยวกับชีวิต ได้กล่าวไว้ว่า เป็นการสำรวจผลงานที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้แล้วแต่ละภาค ตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2533 เพื่อนำมาวิเคราะห์สถานภาพของการศึกษาว่ามีอยู่ในระดับใด เพื่อหาแนวทางในการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับประเพณีชีวิต อันได้แก่ ประเพณีการเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย และการปลุกเรื้อนต่อไป จากการสำรวจการศึกษาในเรื่องประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ดังกล่าวปรากฏว่า มีผู้ศึกษาไว้แล้วเป็นจำนวน 453 เรื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีการเกิด 88 เรื่อง ประเพณีการบวช 83 เรื่อง ประเพณีการแต่งงาน 109 เรื่อง ประเพณีการตาย 115 เรื่อง และประเพณีการปลุกเรื้อน 58 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า งานค้นคว้าในชุดประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ซึ่งเป็นผลงานของศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชชน เป็นงานค้นคว้าที่ละเอียดและมีผู้อ้างอิงกันมาก ส่วน

ผลงานค้นคว้าของคนอื่น ๆ ส่วนใหญ่มุ่งเน้นภาพลักษณ์ของประเพณีนั้น ๆ มากกว่าการเปรียบเทียบ และวิเคราะห์ให้เห็นถึงคุณค่าของตัวประเพณีอย่างชัดเจนจึงน่าจะมีการศึกษาเพื่อให้เห็น ความสำคัญของประเพณี ซึ่งมีมาแต่เดิมเหล่านั้นว่าสนองตอบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน อย่างไร เพื่อไปสู่การปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมต่อไป

พระมหาสุพรรณ พิจิตร โขติ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ ประเพณีชีวิตในจังหวัดขอนแก่น คนอีสานนั้น มีประเพณีที่ได้รับการสืบทอดกันมามากมาย แต่ โดยทั่วไปแล้ว จะมีอยู่ 2 ลักษณะเหมือนภาคอื่น ๆ คือ

1. ประเพณีที่เกี่ยวกับวงจรของชีวิต คือประเพณีที่คนปฏิบัติในช่วงชีวิตหนึ่งของตัวเองเช่น การเกิด การตาย การแต่งงาน การบวช เป็นต้น

2. ประเพณีในรอบปี หรือประเพณีตามปฏิทิน เช่น ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ผูกพันกับพุทธศาสนา ซึ่งก็คล้ายกับศาสนิกของศาสนาอื่น ทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น (แสง, 2527 : 27 อ้างถึงใน สิริพันธ์ ถาวรศรีวงษ์) จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของศาสนาพุทธที่มีต่อพิธีกรรมอื่น ๆ ของ ชาวอีสานมีมากมาย ในขณะที่เดียวกันการปฏิบัติตามความเชื่อแบบดั้งเดิมก็ยังมีอยู่จากการวิจัยของ กิรัมย์ โขติกันตะ พบว่าความเชื่อเรื่องแถนของชาวอีสานนั้นยังมีอยู่ และมีบทบาทต่อการดำเนิน ชีวิตของชาวอีสานเป็นอย่างมาก เช่น ที่ได้พบเห็นในปัจจุบัน คือความเชื่อที่แสดงออกมาในรูปของ การบูชาด้วย บุญบั้งไฟ

ในการวิจัยครั้งนี้ จะเน้นไปที่พิธีกรรมหรือ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เพราะมีข้อปลีกย่อยใน การปฏิบัติมากมาย เช่น ประเพณีการเกิด ซึ่งในสมัยก่อนพ่อแม่จะต้องจัดพิธีหลายอย่าง ในขณะที่อยู่ใน ครรภ์พ่อแม่จะต้องมีข้อปฏิบัติหลายอย่าง เช่น ข้อห้ามในการนั่ง การยืน การอาบน้ำ รวมทั้งความ เชื่อในการไหว้พระเช่น หากตั้งท้อง จะต้องสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำ เพราะเชื่อว่าจะได้ลูกที่ เป็นคนดีมีศีลธรรม

นอกจากนั้นยังมีข้อ ขะลำ(ข้อห้าม) ต่าง ๆ เช่นการยืน นั่งขวางบันได หรือประตูบ้าน เพราะ มีความเชื่อว่า จะคลอดลูกได้ยาก เป็นต้น การทำการล่อนกระดัง เพื่อให้เด็กอยู่ดีสบาย เป็นต้น สรุป แล้ว กระประกอบพิธีกรรมเพื่อจุดประสงค์อยู่ที่มีความปลอดภัยของตน อันเนื่องมาจากไม่ เจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ในสมัยปัจจุบันหากสังเกตจะเห็นว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตบางอย่าง ถึงแม้จะได้รับการปฏิบัติสืบมาจนกลายเป็นประเพณี แต่ว่ารูปแบบ การจัดการนั้น หรือวิธีการทำ นั้น จะมีแนวโน้มว่าลดบทบาทหรือความสำคัญลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาและพื้นฐานต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรมบางอย่างก็ลดลง สิ่งใหม่ที่เห็นว่าไม่สำคัญก็ตัดออกจน ไม่ได้รับสืบทอดปฏิบัติกันมา ขั้นตอนต่างๆ ถูกตัดทอนออกไปและมีสิ่งใหม่ที่คนทั่วไปยอมรับว่าดี เข้ามาทดแทนจนบาง ครั้งกลายเป็นค่านิยมที่ผิด ๆ เช่นการจัดงานบางครั้ง ต้องมีการจ้างมหรสพใน

ราคาที่แพง อันเป็นการใช้จ่ายที่เปลืองเปล่านั้น แต่อย่างไรก็ตามการสิ้นเปลืองนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าเจ้าของงานนั้นเป็นผู้ที่มีความอบอุ่นอารี เป็นต้น

เจนสุดา สมบัติ ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “ความเป็นพวน” ไว้ว่า ในปรากฏการณ์ความเป็นไทยร่วมสมัยในปรากฏการณ์ความเป็นไทยร่วมสมัย เป็นการศึกษาการนิยามตัวตนของชาวพวน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศไทยที่อพยพมาจากประเทศลาวกว่า 200 ปีมาแล้ว โดยมองผ่านสำนักวิจัย จดจำความเป็นพวนในหลายรูปแบบ สิ่งที่ผู้เขียนเน้นศึกษาเป็นประเด็นสำคัญคือ พัฒนาการของความเป็นพวนที่สอดคล้องกับสังคมไทยในบริบทที่แตกต่างกันในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ความหมายของความเป็นพวนที่แสดงออกในรูปการรวมกลุ่มฟื้นฟูวัฒนธรรมของคนพวน และการปรับตัวของความเป็นพวนในปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับปรากฏการณ์ในสังคมไทย ที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ภายใต้มิติที่ซับซ้อนของการนิยามตัวตนของชาวพวนในประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เขียนได้ตั้งคำถามในการศึกษา เพื่อสามารถวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ ได้แก่

1) การเข้าใจที่มา รากเหง้าตัวตนในประวัติศาสตร์ของชาวพวนเป็นอย่างไร และส่งผลอย่างไรต่อการนิยามตัวตนของชาวพวนในปัจจุบัน

2) การแสดงออกถึงสำนักวิจัย จดจำตัวตนของชาวพวนผ่านการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมมีลักษณะอย่างไร

3) ในกระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น อันเป็นปรากฏการณ์ที่ทุกอย่างถูกรวมเข้ามาอยู่ภายใต้ “ความเป็นไทยร่วมสมัย” ตัวตนของชาวพวนแสดงอยู่ตรงไหน อย่างไร จากคำถามข้างต้น ผู้เขียนได้รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาวพวน ประกอบกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มคนพวนจัดขึ้น

สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาวพวน พบว่า การเข้าใจที่มา รากเหง้าตัวตนเป็นการนิยามความเป็นพวนผ่านรูปแบบที่แตกต่างกัน การรับรู้และเชื่อมโยงตัวตนของชาวพวนจึงเป็นไปตามแหล่งที่รับมา แต่ตัวตนของชาวพวนในประวัติศาสตร์ก็ผูกโยงอยู่กับประวัติศาสตร์ของประเทศไทยที่พวกเขาอาศัย จนกระทั่งปัจจุบัน เรื่องราวที่มาในประวัติศาสตร์ของชาวพวนก็ถูกหยิบยกขึ้นมาบอกเล่าตามโอกาสต่าง ๆ เพื่อต่อยอดความเข้าใจในรากเหง้าของกลุ่มชาติพันธุ์พวนร่วมกัน โดยคนพวนแต่ละพื้นที่ก็เลือกหยิบประวัติศาสตร์จุดที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนขึ้นมาใช้ การรวมกลุ่มของชาวพวนเป็นโอกาสให้พวกเขาได้แสดงออกถึงสำนักวิจัย จดจำตัวตนร่วมกัน ผ่านการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยชาวพวนได้มีการเลือกอนุรักษ์ส่งเสริมบางสิ่งซึ่งพวกเขาเห็นว่ามี ความหมายร่วมกัน การเกิดเครือข่ายชมรมไทยพวนได้ฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาวพวน ด้วยการ

ประดิษฐ์สร้างตัวตนขึ้นโดยไม่ออกนอกกรอบที่รัฐได้ขีดเส้นเอาไว้ และเป็นความพยายามสร้างชุมชนในจินตนาการภายใต้อุดมการณ์ของชาติที่เน้นความเป็นอันหนึ่ง แต่กลับเปิดพื้นที่ให้กับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม

เมื่อมีการให้คุณค่าความหมายของความเป็นพวกร่วมกันในกลุ่มต่าง ๆ การแสดงออกถึงสำนึกรับรู้ จดจำตัวตนของชาวพวนผู้สาธารณะ ก็เป็นประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นการเลือกหยิบอัตลักษณ์บางอย่างมาประดิษฐ์สร้างและแสดงบนเวทีที่มีคนภายนอกเป็นผู้ชม ซึ่งเวทีดังกล่าวย่อมมีจินตนาการของผู้ชมที่ต้องการเห็นความเป็นพวนที่พวกเขาคิด และสิ่งนี้เองที่ส่งผลให้ชาวพวนเลือกหยิบอัตลักษณ์ขึ้นมาเพื่อสนองจินตนาการนั้น หนึ่ง อัตลักษณ์ต่าง ๆ ของชาวพวนที่ถูกเลือกหยิบมาก็ล้วนเป็นสิ่งที่ “ขายได้” ในกระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของไทยทั้งสิ้น

ประชัน รัชพงษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของ สปป. ลาว ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของ สปป. ลาว เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคม และวัฒนธรรมของไทลื้อ โดยการศึกษาข้อมูลในแขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไซ แขวงไชยะบุรี และแขวงหลวงพระบาง ศึกษาสภาพทั่วไปของ สปป. ลาว ศึกษาประเพณีพื้นบ้านไทลื้อที่สำคัญได้แก่ ประเพณีการเกิด การแต่งกาย การตาย การนับถือผี ทำบุญเสาใจบ้าน ฮ้องขวัญ ส่งเคราะห์ สืบชะตา บูชาเทียน บูชาข้าวหลักเคราะห์ แสกนา คู่ขวัญควาย คู่ขวัญข้าว ทานข้าวใหม่ ปีกเฮิน ขึ้นเฮินใหม่ ประเพณีปีใหม่ (สงกรานต์) ความเชื่อภาษาไทลื้อ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการปรับตัวของชุมชนไทลื้อในกระแสการเปลี่ยนแปลง ไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตสิบสองปันนาทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบระหว่างหุบเขา มีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อตลอดจนวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับคนในล้านนาและคนลาวในล้านช้าง บริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทเช่นเดียวกัน และนับถือผีที่สำคัญ ได้แก่ ผีเรือน ผีบ้าน และ ผีเมือง นอกจากนี้ไทลื้อยังตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของภูมิลักษณ์ในสหภาพพม่า ภาคเหนือของประเทศไทย ในเวียตนามมีชุมชนไทลื้อตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำดำตามแนวพรมแดนที่ติดต่อกับจีน สำหรับใน สปป. ลาว มีชุมชนไทลื้อตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ และที่ราบระหว่างหุบเขาในภาคเหนือใต้ ทยเหนือ ทยใต้ บุนเหนือ บุนใต้ ในแขวงพงสาลี เมืองไซ เมืองน้ำบัก เมืองเบง แขวงอุดมไซ เมืองเชียงฮ่อน เมืองเงิน เมืองหงสา แขวงไชยะบุรี เมืองปากอู เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง ไทลื้อ มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานหลายยุค นับตั้งแต่การอพยพจากสิบสองปันนาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคเหนือของลาวในสมัยอาณาจักรล้าน

ข้างในอดีต ต่อมาบางส่วนได้ถูกอพยพเข้ามาสู่ดินแดนล้านนา ตามนโยบายเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองของเจ้าผู้ครองล้านนาสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในยุคสงครามปฏิวัติระหว่าง พ.ศ. 2503-2518 ไทลื้อแขวงหลวงน้ำทา และแขวงอุดมไซ ได้อพยพหนีภัยสงครามไปยังแขวงอื่น ๆ ที่ปลอดภัยกว่า ทำให้ชุมชนในภาคเหนือมีผู้อยู่อาศัยอยู่น้อย รัฐบาลหลังสมัยปลดปล่อย พ.ศ. 2518 จึงมีนโยบายให้ผู้อพยพกลับคืนถิ่นพร้อมทั้งอพยพประชาชนจากเขตอื่นๆ เข้าไปอาศัยอยู่ในภาคเหนือ จึงทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนไทลื้อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามไทยยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนไว้ได้โดยเฉพาะขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในชุมชน และอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ภายหลังจากประกาศใช้นโยบายจินตภาพใหม่ของรัฐบาล ใน พ.ศ. 2529 ได้เปิดกว้างไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดเสรี ทำให้ชุมชนไทลื้อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการผลิตเพื่อยังชีพเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น เริ่มรับเอาเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่เข้าไปปรับปรุงการผลิตแบบดั้งเดิมเพื่อเพิ่มผลผลิต เช่น เริ่มใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร ปลูกพืชเศรษฐกิจ เปลี่ยนพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเป็นข้าวพันธุ์ใหม่ ชุมชนไทลื้อบางแห่งได้เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตงานหัตถกรรมทอผ้า จากการผลิตไว้ใช้สอยในครอบครัวมาเป็นการผลิตเพื่อสนองความต้องการของตลาดโดยเฉพาะการสั่งซื้อจากตัวแทนจำหน่ายในประเทศไทย ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนไทลื้อได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับนโยบายทางสังคมของรัฐบาลได้สนับสนุนประเพณีและพิธีกรรมที่มรดกสืบทอด ทำให้วัฒนธรรมชุมชนของไทลื้อใน สปป. ลาว เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีชีวิตที่เกี่ยวกับการกิน ในการเกิดและการตายของชาวไทพวนในชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 การเลือกพื้นที่และผู้ให้ข้อมูล

3.1.1 การเลือกพื้นที่ ในการเลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดนครนายก

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ หมู่บ้านแห่งนี้ เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 15 กิโลเมตร ตั้งอยู่ใกล้กับเชิงเขาใหญ่ พื้นที่ในหมู่บ้านเป็นเนิน มีหนองน้ำและตาดเชิงเขา มีพื้นที่ทั้งหมด 1,000 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ทำประโยชน์เป็นพื้นที่นา 715 ไร่ พื้นที่ทำสวน 135 ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัย 150 ไร่ ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น มี 3 ฤดู ได้แก่ฤดูร้อน ฤดูฝนและฤดูหนาว

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประชากรมีเชื้อสาย “พวน” หรือ “ไทยพวน” บรรพบุรุษอพยพมาจากเวียงจันทน์ ประชากรกว่าร้อยละ 85 นับถือศาสนาพุทธ ภาษาที่ใช้ในหมู่บ้านคือภาษาพวน และใช้ภาษากลางในการติดต่อกับบุคคลต่างถิ่น

จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น	117 ครัวเรือน
จำนวนประชากรทั้งหมด	383 คน
แยกเป็นชาย	198 คน หญิง 185 คน

ประชากรส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน และรับจ้าง แต่ในปัจจุบันมีการตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นมา 6 ประเภท คือ กลุ่มทำขนม กลุ่มทอพรม กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้ กลุ่มอาชีพหน่อไม้ดอง และกลุ่มโฮมสเตย์ และมีการตั้งสหกรณ์กลางในการกระจายสินค้า

การอพยพของประชากรพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการโยกย้ายไปมาระหว่างเครือญาติแลการทำงาน ขณะเดียวกันก็มีการย้ายออกไปศึกษา หรือทำงานในต่างถิ่นทำให้ปัจจุบันส่วนใหญ่มีเพียงเด็กและคนชราเหลืออยู่ในหมู่บ้าน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ หมู่บ้านนุงเข้มีการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ โดยกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มทำขนม
2. กลุ่มทอพรหม
3. กลุ่มทำไม้กวาด
4. กลุ่มเพาะพันธุ์กล้าไม้
5. กลุ่มอาชีพหน่อไม้คอง
6. กลุ่มโฮมสเตย์

นอกจากนี้ยังมีการตั้งสหกรณ์และการนำสินค้าไปขายในต่างถิ่น

ลักษณะทางการเมืองการปกครอง หมู่บ้านนุงเข้มีลักษณะการปกครองตาม พ.ร.บ. ปกครองท้องถิ่น ที่กระทรวงมหาดไทย มีฐานะเป็นหมู่บ้านและเป็นส่วนหนึ่งของลักษณะการปกครองท้องถิ่น ตาม พ.ร.บ. กระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น มีผู้นำชุมชนประกอบด้วย

1. ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
2. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล
3. การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน
4. ผู้นำที่เกิดจากการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

ลักษณะทางความเชื่อ ชาวบ้านนุงเข้ มีความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ดังนี้

1. เชื่อในพระพุทธศาสนา และนับถือผีปู่ตา
2. ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา
3. ประเพณีสารทพวน
4. ประเพณีการเลือกคู่แต่งงาน
5. ประเพณีการสู่ขวัญ

รวมทั้งปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อที่เรียกว่า “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” ฮีตสิบสอง หมายถึง จารีต 12 คองสิบสี่ หมายถึง ทำนองคลองธรรมสิบสี่ จึงหมายถึง จารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบกันมาในสิบสองเดือน และการประพฤติปฏิบัติตนที่อยู่ในทำนองคองทำสิบสี่ประการ

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ หมอคำแย ผู้หญิงที่ผ่านการตั้งครรภ์และมีบุตร สามีมองหญิงที่ตั้งครรภ์ จากจำนวน 15 ครอบครัว โดยการกำหนดจากวัตถุประสงค์ ของการวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) หมอตำแย หรือผู้ที่เคยผ่านการเป็นผู้ทำคลอด
- 2) ผู้หญิงที่ผ่านการตั้งครรภ์ และมีบุตร โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงอายุ ประกอบด้วย
  - (1) ผู้หญิงวัย 71 ปี ขึ้นไป
  - (2) ผู้หญิงวัย 50 – 70 ปี
  - (3) ผู้หญิงอายุต่ำกว่า 49 ปี
- 3) สามีของผู้หญิงที่เคยผ่านการตั้งครรภ์
- 4) บุคคลที่มีประสบการณ์ การจัดงานศพ
- 5) บุคคลที่เคยเข้าร่วมพิธีศพ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก รายบุคคล สัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตสภาพแวดล้อม และการสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 แหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ และ ข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ ถ่ายภาพและบันทึกเทป ในชุมชนไทยพวน ที่เป็นพื้นที่ศึกษา
- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลเอกสารจากหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แผ่นพับ ประชาสัมพันธ์ และข้อมูลออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยพวน ประเพณีชีวิต ความเชื่อเกี่ยวกับการกิน พฤติกรรมการกินในประเพณีการเกิดและการตาย

3.3.2 วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1) สำรวจพื้นที่หมู่บ้านโดยรอบ เพื่อเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประมวลเป็นแนวทางในการสร้างประเด็นคำถาม ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อค้นหาบุคคลที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

2) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีการตั้งแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีแนวทางสัมภาษณ์ 2 วิธี

- (1) กลุ่มผู้สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 1 คน
- (2) กลุ่มผู้สัมภาษณ์ สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นการสนทนากลุ่ม

(Focus Group) เพื่อสอบถามข้อมูล และยืนยันข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลหลายคน

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัย สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในส่วนของข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วนเพิ่มเติม เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์และถูกต้อง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยคณะผู้วิจัยตีความจากข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีการทำความเข้าใจ การจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์แยกประเด็นที่ศึกษา และหาข้อสรุปของข้อมูลทั้งหมดในส่วนที่เหมือนและแตกต่างกันจากนั้นเรียบเรียงข้อมูลเพื่อการนำเสนอ

3.5 การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ

คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ โดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ซึ่งจะนำข้อมูลจากการจดบันทึกจากการสัมภาษณ์ มาเปรียบเทียบกับ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภายหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย จะตรวจสอบจากผู้วิจัยหลายคนว่าได้ค้นพบเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบข้อมูล ด้านวิธีการเก็บข้อมูล เช่น การสังเกต และการสัมภาษณ์ ในแหล่งข้อมูล ที่ได้มาจากหลายแหล่งด้วยกัน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษา การกินในประเพณีชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดและการตาย ในชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครนายก สามารถเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

- 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 4.2 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับการประเพณีการเกิด
- 4.3 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับการประเพณีการตาย
- 4.4 การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพฤติกรรมในการกินที่เกี่ยวข้องกับการประเพณีการตาย

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จำนวน 15 คน ดังรายละเอียดที่แสดงตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

คนที่	เพศ	อายุ	อาชีพ	ประวัติครอบครัวโดยสังเขป
1	หญิง	57	- ขายกับข้าวตลาดคนัด	สามีเป็นคนพวน ตัวเองเป็นคนลาว มีลูก 3 คน เสียชีวิต
2	หญิง	52	- เจ้าของโฮมสเตย์ - รับซื้อพืชผลทางการเกษตร	สามีเป็นคนพวน ตัวเองเป็นคนลาว มีลูก 4 คน เสียชีวิต 1 คน
3	หญิง	83	- แม่บ้าน	เป็นชาวพวน มีลูก 10 คน เดิมตั้งเหล่าชาย
4	หญิง	87	- หมอตำแย	เป็นชาวพวน มีลูก 4 คน คนสุดท้ายเป็นลูกชาย
5	หญิง	53	- ทำนา	เป็นชาวพวน มีลูก 1 คน
6	ชาย	55	- เจ้าของโฮมสเตย์ - รับซื้อพืชผลทางการเกษตร	เป็นชาวพวน มีลูก 4 คน เสียชีวิต 1 คน

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ต่อ

คนที่	เพศ	อายุ	อาชีพ	ประวัติครอบครัวโดยสังเขป
7	หญิง	70	- ทำนา	เป็นชาวพวน มีลูก 4 คน สามีเป็นคนจีนเคยไปอยู่กรุงเทพ 10 ปี
8	หญิง	60	- แม่บ้าน	เป็นชาวพวน มีลูก 3 คน
9	หญิง	64	- แม่บ้าน	เป็นชาวพวน มีลูก 4 คน เป็นหมอลำ
10	ชาย	60	- ผู้ใหญ่บ้าน	เป็นชาวพวน มีภรรยาเป็นคนลาว มีลูก 3 คน เสียชีวิต 1 คน
11	หญิง	52	- หมอนวด	เป็นชาวพวน มีลูก 1 คน
12	หญิง	50	- หมอนวด	เป็นชาวพวน มีลูก 1 คน
13	หญิง	42	- เจ้าของโฮมสเตย์	เป็นชาวพวน มีลูก 1 คน
14	หญิง	44	- แม่บ้าน	เป็นชาวพวน มีลูก 1 คน
15	หญิง	33	- แม่บ้าน	เป็นชาวเพชรบุรี เข้ามาอยู่ในชุมชน 2 ปี คนโต อายุ 11 ปี ลูกคนที่ 2 อายุ 8 เดือน

4.2 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิด

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ประเด็นที่น่าสนใจ เกี่ยวกับความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิดดังนี้

4.2.1 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิดขณะตั้งครรภ์

ประเพณีที่เกี่ยวกับการเกิด ชาวบ้านในชุมชนมีความเชื่อเกี่ยวกับการกิน โดยพบว่าความเชื่อจะมีทั้งความเชื่อที่สามารถอ้างอิงด้วยเหตุผลทางด้านสุขภาพ โภชนาการ และความเชื่อที่ไม่สามารถอ้างอิงด้วยเหตุผลทางด้านสุขภาพ โภชนาการ ซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา ความเชื่อและพฤติกรรมหมู่บ้านบ่งชี้ในสมัยก่อนมีการดูแลก่อนคลอด และทำคลอดโดยหมอด้ายหรือทำคลอดด้วยตัวเอง หรือมารดาของผู้ตั้งครรภ์เป็นผู้ทำคลอดให้

ความเชื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหมู่บ้าน พบว่าในขณะที่ตั้งครรภ์สามารถกินอาหารได้ทุกอย่าง โดยไม่มีข้อห้าม ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์ดังนี้

“กินได้ทุกอย่างไม่มีข้อห้าม อยากกินอะไรก็กิน” ..... ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 และ 2 นอกจากนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางคน ได้ให้ข้อมูลว่าขณะตั้งครรภ์ถ้ารับประทานน้ำมะพร้าวจะทำให้บุตรที่เกิดมามีผิวขาว ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“กินน้ำมะพร้าว แล้วออกมาจะมีผิวขาว มันเป็นความเชื่อเขาบอกมา”.....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6

ความเชื่อเกี่ยวกับการกินขณะตั้งครรภ์ มีข้อห้ามว่าห้ามรับประทานเผือก มัน เพราะจะทำให้มีไขมันเกาะที่ตัวบุตร ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ตอนท้องเค้าให้กินอะไรก็ได้ แต่ไม่ให้กินเผือก มัน เพราะเด็กจะมีไขมันเกาะ”.....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 12

4.2.2 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิดหลังคลอด

บริบทในขณะหลังคลอด ของชุมชนแห่งนี้พบว่าจะมีการอยู่ไฟ ซึ่งในชุมชนแห่งนี้เรียกว่า “การอยู่กำ” โดยให้ผู้คลอดนอนบนแคร่ หรือที่เรียกว่า “สะแนน” ซึ่งเป็นแคร่ไม้ไผ่เล็ก ๆ กว้างประมาณแผ่นหลัง โดยอยู่ไฟประมาณไม่เกิน 1 เดือน แล้วแต่ความอดทนของร่างกายของมารดาหลังคลอด และขณะอยู่กำจะไม่ให้ผู้อื่นแตะหรือไม่ให้ถามว่า “ร้อนมั๊ย ทนได้มั๊ย” และไม่ให้อาหารหลังคลอดหลับ

ความเชื่อเกี่ยวกับการที่ต้องอยู่กำในขณะหลังคลอดนั้นเพื่อให้สภาพร่างกายของมารดาหลังคลอดคืนสู่สภาพปกติ ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“หลังคลอดต้องอยู่กำ เพื่อให้ร่างกายแห้ง ให้แข็งแรง น้ำคาวปลาจะได้ออกไวๆ.....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 และ 4

“ตอนอยู่ไฟต้องเอาใบหนาด วางไว้ใต้ถุน แล้วก็เอาสายสิญจน์มาไว้รอบๆ ใต้ถุนบ้านกันผีมาเอาไป”.....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10

ความเชื่อเกี่ยวกับการกินหลังคลอด จะให้ดื่มน้ำต้มจากต้นน้ำนมราชสีห์ (หญ้าชนิดหนึ่งมียางสีขาวเหมือนน้ำนม) เพื่อที่จะช่วยให้มีน้ำนมมากๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“หลังคลอด ต้องกินน้ำต้มจากต้นนมราชสีห์ น้ำนมจะได้เยอะๆ กินจนน้ำที่ต้มจืด ก็เติมต้นน้ำนมราชสีห์ลงไป ต้มต่อ กินแทนน้ำได้เลย”.....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6

หลังคลอดขณะอยู่กำ จะรับประทานข้าวคุกเกลือที่คั่วให้แตกเม็ด ซึ่งการคั่วมี 2 ลักษณะ คือ ในอดีตจะใช้เกลือคั่วบนฝ่ามือ ต่อมาจะเปลี่ยนภาชนะเป็นกระป๋องนม ดังคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ ตอนอยู่กำให้กินแต่ข้าวคุกเกลือคั่ว อร่อยดี” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 และ 11

หลังคลอดขณะอยู่กำ ให้รับประทานข้าวกับปลาบั้งดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้
“ ตอนอยู่กำให้กินข้าวกับปลาบั้ง” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 4 และ 11

หลังคลอดมีความเชื่อให้รับประทานแกงเลียงหัวปลี แกงปลาช่อนใส่ข่า เพื่อให้มีน้ำนมเพิ่มขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“หลังคลอดลูกแล้ว ต้องกินแกงเลียงหัวปลี น้ำนมจะได้เพิ่มขึ้น และก็ให้กินแกงปลาช่อนใส่ข่า เพราะจะทำให้รู้สึกร้อนโล่งดี” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3

หลังคลอดช่วงขณะอยู่กำให้ดื่มยาของเหล่า เพื่อขับน้ำคาวปลา ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้
“ หลังคลอด เค้าให้กินยาของ น้ำคาวปลาจะได้ออกเรื่อยๆ กินจนออกไฟ กินมือเช้า กับมือเย็น” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8

ความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามในการกิน ขณะหลังคลอด มีความเชื่อว่าห้ามรับประทานปลาหมอ หรือปลาที่มีเกล็ดใหญ่ เพราะจะทำให้แผลที่ช่องคลอดไม่เข้าสู่สภาพเดิม และมีความเชื่อว่าผู้หญิงหลังคลอดถ้ารับประทานปลาดังกล่าว จะมีปัญหาเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ หลังคลอด เค้าไม่ให้กินปลาหมอ ปลาเง็ง กินไปแล้วจะหีบอน” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4

ความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามในการกิน ขณะหลังคลอด มีความเชื่อว่าห้ามรับประทานเนื้อไข่ ข้าวเหนียว เพราะจะมีผลต่อแผลที่อวัยวะสืบพันธุ์จะไม่สมาน ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“หลังคลอด จะไม่กินเนื้อ ไม่กินไข่ ไม่กินข้าวเหนียว เพราะแผลจะไม่สมาน” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9

ความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามในการกิน ขณะหลังคลอด มีความเชื่อว่าห้ามรับประทานเกี่ยวกับผักสีเขียว หรือผักที่มีกลิ่นฉุน ดังคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ผักเขียวๆ หรือผักที่มีกลิ่นฉุน ไม่ให้กิน จะทำให้น้ำนมมีกลิ่นเหม็นเขียว” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 13

4.3 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการตาย

4.3.1 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการตาย ก่อนตาย(ป่วย)

ความเชื่อของชาวบ้านในการกินเกี่ยวกับอาหารที่จัดให้ผู้ใกล้เสียชีวิต แบ่งเป็นการเจ็บป่วยจากโรค และอาการเจ็บป่วยจากการบาดเจ็บ ในด้านความเชื่อของชาวบ้านในการกิน ผู้ป่วยที่เจ็บป่วยจากโรค เช่น อาการไข้ จะให้รับประทานอาหารต่างๆไป และให้รับประทานให้มากที่สุด เพื่อให้มีอายุที่ยืนยาว แต่มีข้อห้ามเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร คือ ห้ามกินน้ำเย็น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ตอนป่วยเป็นไข้ ถ้ากินได้จะให้กินให้มากที่สุด จะได้มีแรง แข็งแรงขึ้นหายไข้ไว.....

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 14

“ตอนเป็นไข้ ถ้าห้ามกินน้ำเย็น มันทำให้ไม่หายไข้” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 13

ความเชื่อเกี่ยวกับการกิน สำหรับผู้ป่วยที่บาดเจ็บ จะมีข้อห้ามรับประทานอาหารประเภทไข่ ข้าวเหนียว เพราะจะมีผลทำให้แผลไม่หาย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ตอนเป็นแผล จะไม่ให้กินไข่ ข้าวเหนียวก็ไม่ให้กินเพราะแผลจะเป็นหนอง แผลจะไม่หาย” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 11

4.3.2 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการตาย

ประเพณีที่เกี่ยวกับการตาย ชาวบ้านในชุมชนมีความเชื่อเกี่ยวกับการตาย พบว่าได้รับการถ่ายทอดในเรื่องความเชื่อในงานศพ ทั้งความเชื่อที่มีเหตุผลทางด้านพิธีกรรม และความเชื่อที่ไม่มีเหตุผล เป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาหากไม่ได้ทำจะถูกสาปแช่งจากผีบรรพบุรุษไม่ให้มีความเจริญ

ความเชื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหมู่บ้าน การตาย มี 2 ประเภท ได้แก่ ตายตามอายุขัย และ ตายกะทันหัน แต่ส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนี้ ตายตามอายุขัย ซึ่งจะมีการทำพิธีกรรมที่แตกต่างกัน กรณีการตายตามอายุขัย เมื่อสวดศพแล้วจะทำการเผา กรณีตายกะทันหัน เมื่อสวดศพแล้วจะฝัง

4.3.3 ความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการตายในการทำบุญพิธีศพ

ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารที่ใช้ในการสวดศพ จะเกี่ยวข้องในบริบทของกระบวนการตายของคน ตั้งแต่ก่อนเสียชีวิต เป็นความเชื่อในการกินอาหารที่ช่วยยืดชีวิต หรือชะลอให้ชีวิตยืนยาวขึ้น จนถึงหลังจากเสียชีวิตเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการกินในการทำอาหารในงานบุญเพื่อระลึกถึงผู้เสียชีวิต

ความเชื่อเกี่ยวกับการกินของชุมชน ในการจัดอาหารในงานศพ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นอาหารทั่วไป เช่น ข้าวหม้อแกงหม้อ ข้าวต้ม กระจ่างปลา ลอดช่อง หรืออาหารที่ผู้ตายชอบ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์ดังนี้

“กับข้าวที่ทำจะเป็นทั่วไป แต่มักจะเป็นอาหารที่คนตายชอบ จะทำ เช่น ต้มถั่วลิสงใส่กระดูก” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2

“สวดศพครบ 7 วัน จะทำข้าวต้มต้กบาตร เรียกว่า ข้าวต้มผัด ข้าวต้มมัด(ข้าวต้มหมู) หรือทองหยิบ ทองหยอด ขนมหาบหมู” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2

ความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามของอาหารที่ใช้ในงานศพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้พูดถึงอาหารที่ไม่ควรมีในงานศพ เช่นอาหารหมักดอง อาหารที่เป็นเส้น ซึ่งในชุมชนนี้หมายถึง ข้าวปุ้น (ขนมจีน) อาหารที่มียาง เช่น มะละกอ ฟักทอง ยอดฟักทอง บอน ซึ่งอาหารดังกล่าวจะมีลักษณะที่เป็นเส้นยืดยาวหรือมีใย มียาง ทำให้มีความเชื่อว่าจะทำให้โซโคร้าย หรือการเสียชีวิตที่ต่อเนื่องกันไป ทำให้เป็นความเชื่อของชาวบ้านเกี่ยวกับข้อห้ามในการกินในงานศพ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ของดองเขาจะไม่ทำ เช่น ผักดอง หน่อไม้ดอง” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 12

“อาหารที่มียาง เช่น มะละกอ หยวกกล้วย จะไม่เอามาทำอาหารในงานศพ เพราะมันจะติดพัน โยงใยกัน” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 12

“อาหารที่มีใย เช่น ยอดฟักทอง บัว บอน” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4

“ข้าวปุ้นไม่ให้ทำในงานศพ เพราะมันจะติดพัน ไม่สิ้นสุด” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องของการทำบุญให้กับผู้ตาย เช่น ในวันเผาศพทุกบ้านจะทำต้มถั่วดำ ส่วนชนมรวมมิตร จะทำหลังจากสวดครบ 7 วันไปแล้ว ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ในวันเผามีขนมถั่วดำ สำหรับเลี้ยงแขกกลางวัน เลี้ยงพระด้วย” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2

“ชนมรวมมิตรจะทำหลังสวดศพไปแล้ว 7 วัน ก่อนหน้านั้นจะไม่ทำ” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 13

ส่วนในเรื่องของการสวด อาจทำ 3 วัน 5 วัน หรือ 7 วัน ซึ่งขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ แต่ส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์ จะทำการสวด 7 วัน และเผาศพ และจะไม่เผาศพในวันอังคาร โดยมีความเชื่อว่า

“ตอนตายจะทำบุญ 3 วันบ้าง 5 วันบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะจัด 7 วัน แล้วแต่กำลังบ้านไหนมีก็จัด 7 วัน แต่จะไม่เผาศพเพราะเป็นวันแข็ง ถ้าไม่ทำ” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 13

4.4 การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพฤติกรรมในการกิน ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการตาย

บริบทเกี่ยวกับความเชื่อ และพฤติกรรมการกินหลังคลอด จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ พฤติกรรมเกี่ยวกับการกินหลังคลอด พบว่าเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การคมนาคม การศึกษา การดูแลด้านสุขภาพของสาธารณสุขเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพก่อนคลอด ขณะคลอด และหลังคลอด ทำให้ความเชื่อ พฤติกรรมการอยู่กำเริ่มมีการปรับเปลี่ยน จากการนอนแคร่ มาเป็นกระโจม รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับการกิน เปลี่ยนจากข้าวคั่วกลี้อ ข้าวเป็นหมู หรือไก่คั่วคิง ใส่เหล้าจีนแทน และบางรายก็จะไม่มีการปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้เลย นอกจากนี้ จากการศึกษาชาวบ้านในวัย ประมาณ 40 ปี จะยังมีความเชื่อในเรื่องของสิ่งเหล่านี้ยู่ถ้อยแม้ว่าในตอนที่ได้ไปคลอดในโรงพยาบาลแพทย์ พยาบาลจะแนะนำ แต่เมื่อกลับมาที่บ้านจะรับประทานอาหารตามความเชื่ออยู่ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์ดังนี้

“จะทำให้มัน มันไม่เอา มันเชื่อหมอโรงพยาบาล” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6

“เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้วเลยทำให้ลูกหลานไม่แข็งแรง.....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8

“ ป้าไปคลอดโรงพยาบาล กินยาที่หมอให้ แต่พอมาที่บ้านก็จะกินตามที่พ่อแม่บอกมาด้วย”

.....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6

จากการศึกษาความเชื่อในอาหารเกี่ยวกับการตาย ไม่ว่าจะในช่วงก่อนเสียชีวิตและหลังเสียชีวิตในพิธีงานศพ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญปรากฏว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเกี่ยวกับความเชื่อในการกิน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ กับข้าวอาหารการกินตอนป่วยไข้ ก็ไม่ได้แตกต่างจากสมัยก่อน” .....ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่

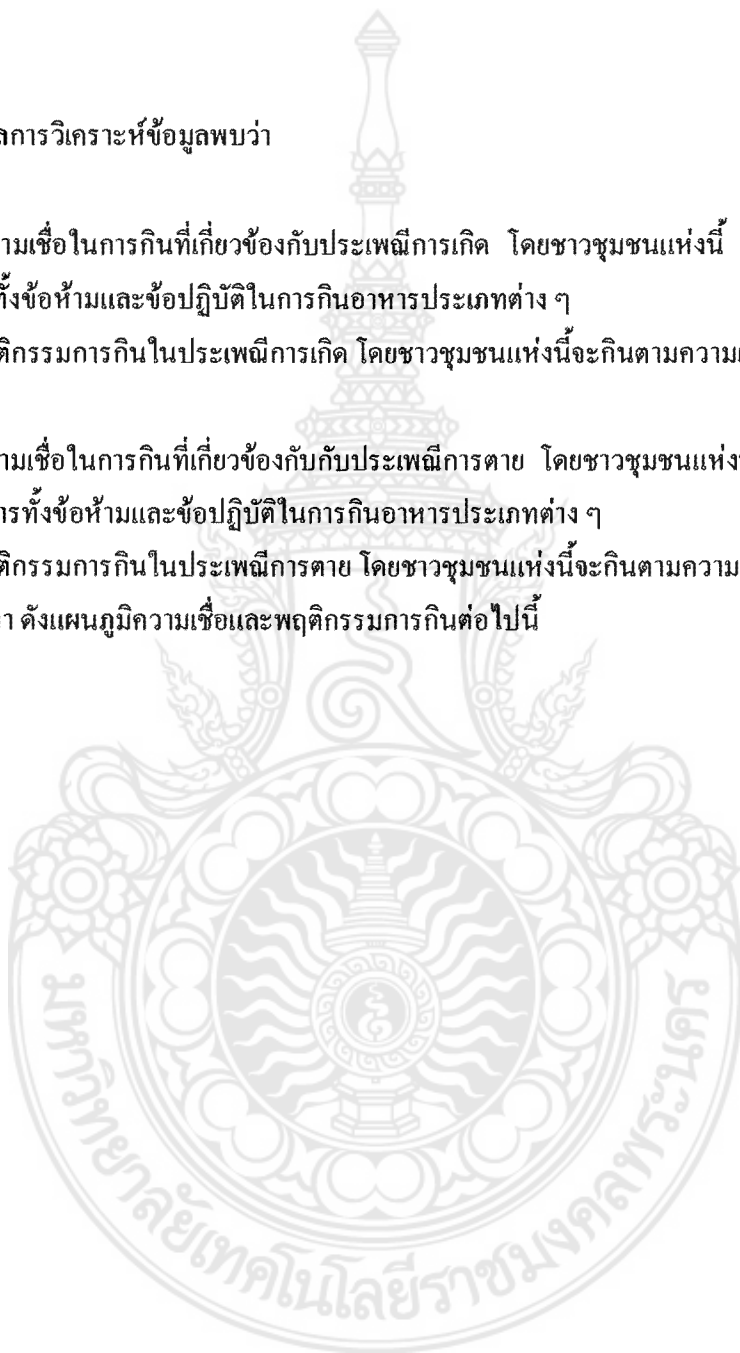
บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อ และพฤติกรรมการกินในประเพณีการเกิด และการตายของชาวชุมชนไทยพวนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครนายก โดยเป็นการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและจดบันทึกคำพูดจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน

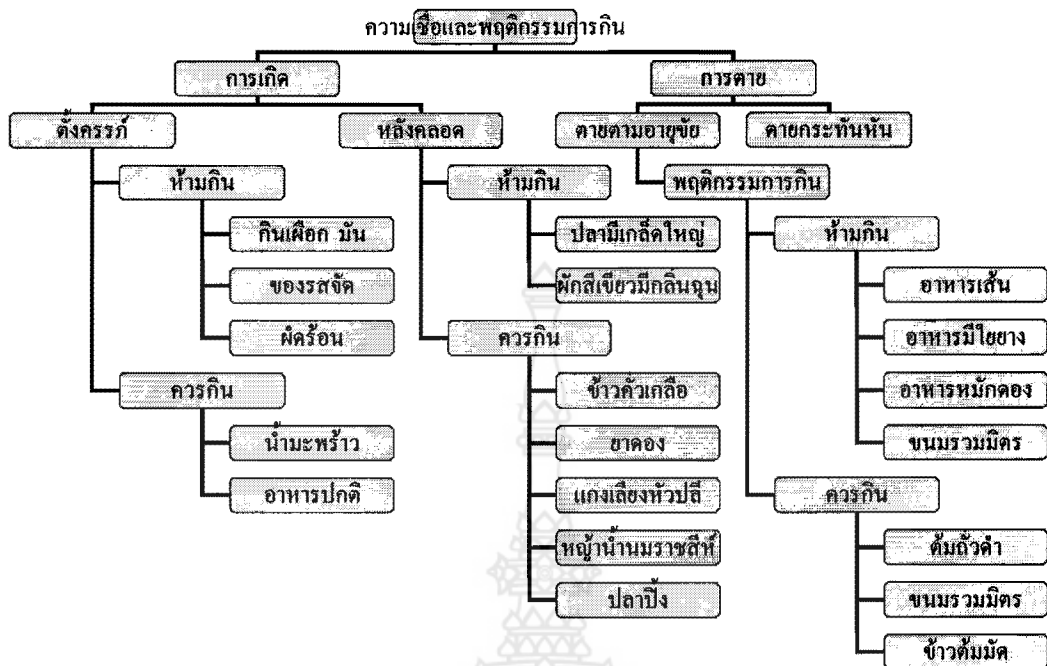
5.1 สรุปผล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

1. ความเชื่อในการกินที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิด โดยชาวชุมชนแห่งนี้ มีความเชื่อในการกินอาหารทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการกินอาหารประเภทต่าง ๆ
2. พฤติกรรมการกินในประเพณีการเกิด โดยชาวชุมชนแห่งนี้จะกินตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา
3. ความเชื่อในการกินที่เกี่ยวข้องกับกับประเพณีการตาย โดยชาวชุมชนแห่งนี้ มีความเชื่อในการกินอาหารทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการกินอาหารประเภทต่าง ๆ
4. พฤติกรรมการกินในประเพณีการตาย โดยชาวชุมชนแห่งนี้จะกินตามความเชื่อที่สืบทอดบอกกล่าวกันมา ดังแผนภูมิความเชื่อและพฤติกรรมการกินต่อไปนี้

ความเชื่อและพฤติกรรมการกินในการเกิด-การตายของชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดนครนายก

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ความเชื่อและพฤติกรรมการกินในประเพณีการเกิด

การกินกับความเชื่อ ความเชื่อก่อให้เกิดการเลือกสรรการกิน หรือผลของการกินอาหาร จากข้อมูลของชาวบ้านหมู่บ้านบึงเข้มีความเชื่อและพฤติกรรมในการกินของหญิงตั้งครรภ์ก่อนและหลังการคลอด ทั้งเป็นความเชื่อที่สามารถอ้างอิงตามหลักโภชนาการ โดยมีความเชื่อว่า หลังคลอดมีความเชื่อให้รับประทานแกงเลียงหัวปลี จะช่วยให้มีน้ำนมเพิ่มขึ้น เพราะหัวปลีจะไปช่วยกระตุ้นฮอร์โมนเพื่อให้ต่อมน้ำนมผลิตน้ำนมได้มากขึ้นและมีคุณภาพที่ดี นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า หลังคลอดขณะอยู่กำ (อยู่ไฟ) จะรับประทานข้าวกับเกลือคั่ว โดยจะใช้ข้าวเกลือบนฝ่ามือ และให้กินข้าวกับปลาปิ้ง ซึ่งสอดคล้องกับความรู้ในเรื่องของอาหารกับความเชื่อในสังคมไทยของสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กล่าวว่า “แม่ลูกอ่อนที่อยู่ไฟต้องกินปลา เกลือ ไข่ และข้าว เพื่อช่วยสมานแผล”

ส่วนความเชื่ออาหารต้องห้ามของหญิงหลังคลอด ห้ามรับประทานผักสีเขียวหรือผักที่มีกลิ่นฉุน จะทำให้น้ำนมมีกลิ่นเหม็นเขียว ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้มีความสอดคล้องกับข้อมูลของสถาบัน

ไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มีการระบุว่า หญิงแม่ลูกอ่อนห้ามกินของที่มีกลิ่นเหม็น เช่น ชะอม ของหมักดอง

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความเชื่อก่อให้เกิดการเลือกสรรการกิน หรือผลของการกิน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถนำความเชื่อมาใช้ในการเลือกสรรอาหารและพฤติกรรมการกินสำหรับหญิงตั้งครรภ์ ได้อย่างมีคุณค่าตามหลักโภชนาการ แม้ว่าจะไม่ทราบถึงเหตุผลในเชิงโภชนาการก็ตาม

สำหรับความเชื่อที่ก่อให้เกิดการเลือกสรรอาหารและพฤติกรรมการกินตามการถ่ายทอดที่ไม่สามารถอธิบายอ้างอิงได้ตามหลักโภชนาการ ซึ่งมีความเชื่อว่า ระหว่างตั้งครรภ์ห้ามกินเผือก เพราะเด็กจะไขมันเกาะ หลังคลอดต้องกินน้ำคั้นจากต้นน้ำนมราชสีห์ (หญ้าชนิดหนึ่งมียางสีขาวข้นคล้ายน้ำนม) จะช่วยให้มีน้ำนมมาก ๆ และมีความเชื่อว่าห้ามรับประทานปลาหมอ ปลาที่มีเกล็ดใหญ่จะทำให้แผลที่ช่องคลอดไม่สมานกลับสู่สภาพเดิม และเชื่อว่าผู้หญิงหลังคลอดที่รับประทานปลาดังกล่าวจะมีปัญหาความต้องการทางเพศสูง และเชื่อว่าห้ามกินเนื้อ ไข่ ข้าวเหนียว เนื่องจากจะทำให้แผลช่องคลอดหายช้า ซึ่งจะเห็นได้ว่าข้อมูลที่พบไม่สอดคล้องกับข้อมูลของสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ระบุว่า แม่ลูกอ่อนต้องกินปลา ไข่ เนื้อสัตว์ ซึ่งอาหารเหล่านี้จะช่วยสร้างเนื้อเยื่อให้แผลสมานกันดี

นอกจากนี้ความเชื่อและพฤติกรรมการกินในประเพณีการเกิดยังแสดงผ่านพิธีกรรมการเกิดที่เรียกว่า “การอยู่กำ” หรือที่รู้จักกันว่า “การอยู่ไฟ” โดยหญิงหลังคลอดจะนอนอยู่บนแคร่หรือที่เรียกว่า “สะแนน” ซึ่งเป็นแคร่ไม้ไผ่เล็ก ๆ โดยต้องอยู่กำประมาณ 1 เดือน หรือน้อยวันกว่านี้ แล้วแต่ความอดทน และฐานะทางเศรษฐกิจของหญิงหลังคลอดที่อยู่ไฟ ซึ่งการอยู่กำหรืออยู่ไฟจะช่วยให้ร่างกายแข็งแรง มดลูกแห้ง เข้าอุ้งเร็ว น้ำคาวปลาจะได้ออกไว ๆ ขณะอยู่กำต้องเอาใบหนาด สะไวไต้ดูและนำสายสิญจน์มาล้อมไว้รอบไต้ดูบ้านกันผีมาเอาเด็กไป รวมทั้งขณะอยู่กำมีความเชื่อให้หญิงหลังคลอดกินได้เพียงข้าวคั่วเกลือ กับปลาปิ้งเท่านั้น จะเห็นได้ว่าในช่วงแรกหลังคลอด การอยู่กำทำให้ร่างกายสูญเสียน้ำ จำเป็นต้องเลือกกินอาหารที่ชดเชยการสูญเสียน้ำ การกินข้าวเปรียบเสมือนการให้พลังงานแก่ร่างกาย ส่วนเกลือเป็นเกลือแร่ป้องกันการสูญเสียน้ำ ถ้าร่างกายสูญเสียน้ำจะทำให้หมดสติ หรือเสี่ยงต่อการเสียชีวิต จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีภูมิปัญญาในการปฏิบัติ ถึงแม้ว่าจะไม่รู้เหตุผลของการปฏิบัติ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวไทยพวน ในการเชื่อมโยงความเชื่อและพฤติกรรมการกินให้สอดคล้องกับพิธีกรรมในประเพณีการเกิดได้อย่างเหมาะสม

5.2.2 ความเชื่อและพฤติกรรมการกินในประเพณีการตาย

ความเชื่อและพฤติกรรมการกินในประเพณีการตาย สามารถแบ่งได้ดังนี้

การจัดอาหารในการสวดศพจะจัดเตรียมอาหารทั่ว ๆ ไป เช่น กระจ่างปลา ข้าวต้ม หรืออาหารที่ผู้ตายชอบ แต่มีความเชื่อว่าอาหารต้องห้ามในงานศพ คือ อาหารหมักดอง อาหารที่เป็นเส้น (ข้าวปุ้น-ขนมจีน) เพราะเชื่อว่า เส้นจะเป็นการโยงใยให้มีคนตายสืบเนื่อง อาหารที่มียาง เช่น มะละกอ ขนุน ฟักทอง ยอดฟักทอง บอน จะไม่นำมาทำอาหารในงานสวดศพ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของคนเหนือที่เชื่อว่างานที่ไม่เป็นมงคลจะไม่นิยมทำอาหารที่เป็นเส้นในงานศพเช่นกัน

การจัดอาหารในวันเผาศพ จะตักบาตรด้วยอาหารประเภทข้าวต่าง ๆ เช่น ข้าวต้มมัด ข้าวต้มมัด หรือทองหยิบ ทองหยอด ซึ่งเป็นอาหารที่มักใช้ในงานบุญต่าง ๆ

อาหารในวันเผาศพจะทำต้มถั่วดำ (ถั่วดำแคงบวด) บางคนเชื่อว่า ถั่วมีสีดำเหมือนเป็นการไว้ทุกข์ บางคนทำตามการสืบทอดต่อ ๆ กันมาโดยไม่ทราบเหตุผล จากความเชื่อดังกล่าวจะเห็นว่า ชาวไทยพวนได้มีการประยุกต์เรื่องชื่อของอาหารและสีของอาหารที่มีลักษณะสีดำและชื่อที่มีคำว่าดำมาเป็นตัวแทนและสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ตามความเชื่อของคนไทยที่มองว่าสีดำเป็นสีไว้ทุกข์ โดยการแสดงออกผ่านอาหารในงานศพ

นอกจากนี้ยังมีการทำขนมรวมมิตรในวันเผาศพ มีความเชื่อว่าเป็นการรวมญาติมิตรของผู้ตายมาอยู่ร่วมกัน อันเป็นชื่อที่เป็นมงคล เพราะเป็นวันที่ญาติมิตรได้มีโอกาสมาร่วมกันทำบุญพร้อมหน้ากัน แต่จะไม่ทำขนมรวมมิตรในเวลาที่ยังไม่ได้เผาศพ เพราะเชื่อว่าเป็นการทำให้มีเคราะห์ อาจทำให้เกิดการตายอย่างต่อเนื่อง

ชาวไทยพวนจะมีการเลือกสรรอาหารที่ใช้ในประเพณีการตาย โดยพิจารณาจากชื่อและคุณลักษณะที่เป็นมงคลและไม่เป็นมงคลของอาหาร โดยมีการเลือกสรรชื่ออาหารที่เป็นมงคลมาใช้ในพิธีกรรมในวันที่เป็นมงคล และเลือกใช้ชื่ออาหารที่ไม่เป็นมงคลในพิธีกรรมของวันที่ไม่เป็นมงคล โดยชื่อและคุณลักษณะอาหารสะท้อนความเชื่อและพฤติกรรมการกินในประเพณีการตายของชาวไทยพวนเป็นอย่างดี

จากข้อมูลความเชื่อและพฤติกรรมการกินในประเพณีการเกิดและการตาย จะพบว่า ชาวไทยพวนมีความเชื่อและพฤติกรรมการกินในการเลือกสรรอาหารบนพื้นฐานแนวคิดที่ต่างกัน โดยในประเพณีการเกิดของชาวไทยพวนจะเชื่อและมีพฤติกรรมการกินในการเลือกสรรอาหาร โดยพิจารณาจากคุณค่าทางโภชนาการ กล่าวคือ จะเลือกสรรอาหารโดยพิจารณาว่า อาหารดังกล่าวให้ประโยชน์อะไรแก่สุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ เช่น การรับประทานหัวปลีจะทำให้ได้น้ำนมมาก แต่ในประเพณีการตาย ชาวไทยพวนจะเชื่อและมีพฤติกรรมการกินในการเลือกสรรอาหาร โดย

พิจารณาจากความเป็นมงคลและความไม่เป็นมงคลของชื่อและคุณลักษณะของอาหาร เช่น ถั่วดำ
ชื่อมีคำว่าดำและลักษณะสีดำเป็นตัวแทนของการไว้ทุกข์

จะเห็นได้ว่าอาหารไม่ได้มีเพียงให้คุณค่าทางโภชนาการเท่านั้น แต่อาหารยังสะท้อน
ความหมาย คุณค่าที่แฝงความเชื่อ พฤติกรรมการกินของชาวไทยพวนไว้อีกด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากระยะเวลาในการลงภาคสนาม มีระยะเวลาจำกัดเพียง 4 วัน ซึ่งอาจจะทำ
ให้ได้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์เพียงพอ

2. เนื่องจากในระหว่างการเก็บข้อมูลไม่มีปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการเกิด
และการตายเกิดขึ้นในขณะนั้น ทำให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจทำให้ขาด
ประเด็นที่สำคัญหรือน่าสนใจ ซึ่งจะได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ประกอบการอธิบายได้
ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3. ชุมชนไทยพวนเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมของตนเองอย่างชัดเจน ควรมีการศึกษาวิถี
ชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทยพวนให้ครบทุกมิติ เพื่อเป็นการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ
และสืบทอดให้เกิดการเรียนรู้ในรุ่นต่อ ๆ ไป

4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบชาวไทยพวนในชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่กระจัดกระจายว่า มี
ความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

5. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบชาวไทยพวนในประเทศไทยเปรียบเทียบกับชาวไทย
พวนในเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยลาว ว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

เครือข่ายกาญจนาภิเษก. จังหวัดนครนายก. กลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวน สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก www.kanchanapisek.or.th/kp8/nky/nky306.html

เครือข่ายความร่วมมือพัฒนาชายแดนอีสาน(กชอ.). ความเชื่อในอาหาร 4 ภาค. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2551, จาก www.borderesan.com

เครือข่ายหอวัฒนธรรมนิทัศน์. จังหวัดนครนายก. พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดฝิ่งกลอง(ชาวไทยพวน). สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก www.culture.go.th/research/hall/template_c8.html

เครือข่ายสามัคคี (Nation of Cosmic Peace and Unity). ภาคผนวก. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก www.samakki.com/teaching/cig/preliminary/traditionb1c99.html

โครงการฟื้นฟู พัฒนา และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น.กลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดสกลนคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก <http://revival.snru.ac.th/race/27.htm>

โครงการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น. ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย. พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดฝิ่งกลอง(ไทยพวน). สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก www4.sac.or.th/museumdatabase/detail_museum.php?get_id=40-005&word=ทำนา

โครงการเรียนรู้ร่วมกันสร้างสรรค์ชุมชน ปี 2548 ต.เหล่าหมี อ.ดอนตาล จ.มุกดาหาร. ประเพณีการตาย. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก pjt.snru.ac.th/loamee/socail_5.htm

ฐานข้อมูลการวิจัยการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของประเพณีชีวิตในจังหวัดขอนแก่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก www.thaiedresearch.org/result/info2.php?id=1565

ที่นี้การแพทย์. ผู้จัดการออนไลน์.ความเชื่อในอาหาร 4 ภาค. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2551, จาก
http://thisismedical.com/news_article_detail.php?id=203

ที่นี่...นครนายก. บันทึกประวัติศาสตร์ ไทยพวน บรรพบุรุษที่ถูกลืม. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22
เมษายน 2552, จาก [www.nayokcity.com/cms/modules/sections/index.php?op=](http://www.nayokcity.com/cms/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=14)
[viewarticle&artid=14](http://www.nayokcity.com/cms/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=14)

เทศบาลเมืองทุ่งสง ประเพณี...การเกิด. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก
www.tungsong.com/NakhonSri/Tradition_NakhonSri/การเกิด/Index_02การเกิด.html

ไทยทรงดำ. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก [www.sema.go.th/files/Content/Social/](http://www.sema.go.th/files/Content/Social/k4/0019/thaisongdam/index.html)
[k4/0019/thaisongdam/index.html](http://www.sema.go.th/files/Content/Social/k4/0019/thaisongdam/index.html)

ชาติพนมดอทคอม : ชุมชนคนอีสานแห่งลุ่มน้ำโขง. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก
www.thatphanom.com

บ้านมหาดอทคอม. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก www.baanmaha.com

ปัญญา วารปริทัศน์ และคณะ. 2550. บันทึก...วิถีวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ของไทยพวนอำเภอ
ปากพลี พ.ศ. 2550 จังหวัดนครนายก.

พระมหาสุพรรณ พิจาร โขติ. 2541. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของประเพณีชีวิตในจังหวัด
ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์. ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับแม่ญิงล้านนา. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22
เมษายน 2552, จาก student.swu.ac.th/fa471010212/หน้า4.htm

ร้านขายหนังสือออนไลน์ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ประเพณีชีวิตคนเมือง. สืบค้น
เมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก [www.sri.cmu.ac.th/dbsri/sribooks/](http://www.sri.cmu.ac.th/dbsri/sribooks/detailbook.php?isbn=SRI-CMU-3-93-286)
[detailbook.php?](http://www.sri.cmu.ac.th/dbsri/sribooks/detailbook.php?isbn=SRI-CMU-3-93-286)
[isbn=SRI-CMU-3-93-286](http://www.sri.cmu.ac.th/dbsri/sribooks/detailbook.php?isbn=SRI-CMU-3-93-286)

วารสารณ์ จิวชัยศักดิ์ .2534. สถานภาพการศึกษาเรื่องประเพณีไทย : ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต
กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .

สยามโนเวลล่า. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต การเกิด. สืบค้นเมื่อวันที่ 21-22 เมษายน 2552, จาก
www.siamnovella.com/product_info.php?products_id=12308&osCsid=dm1njofp3i19qscqfb5oh598n5

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รูปกิจกรรม

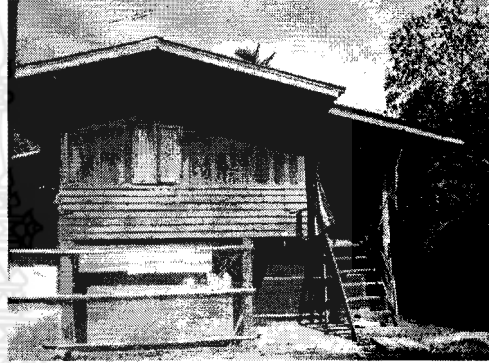
1. สภาพภายนอกบ้านพักอาศัยในชุมชน

2. สภาพภายในบ้านพักอาศัยในชุมชน

3. สภาพบ้านพักอาศัยในชุมชน

4. สภาพบ้านพักอาศัยในชุมชน

5. ร้านค้าในชุมชน

6. แม่ค้าตลาด

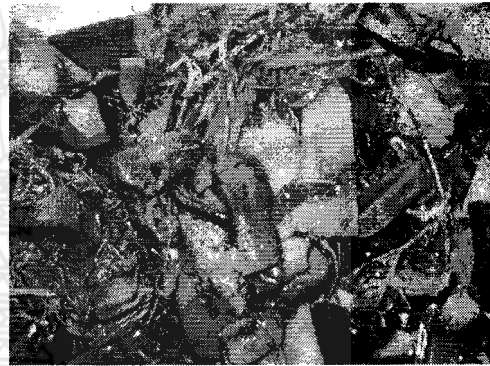
7. ผลผลิตทางการเกษตร

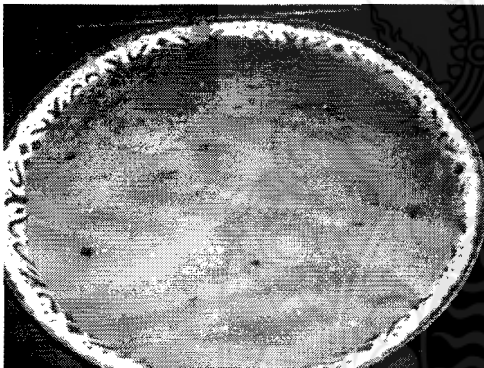
8. ผักพื้นบ้าน

9. ปลาไร่

10. แกงลาวเห็ดผึ้ง

11. ขนมคาบหมู

12. การเผาข้าวหลาม

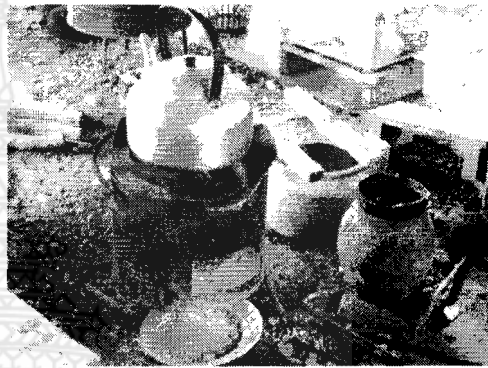
13. ผู้สูงอายุ

14. ผู้สูงอายุ

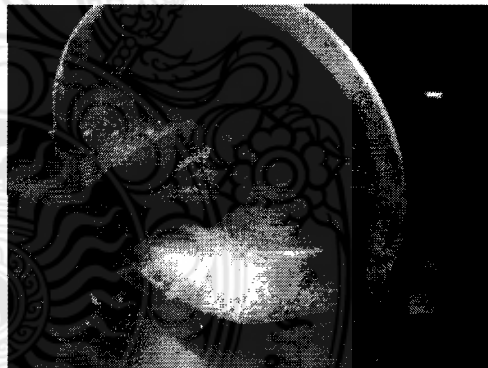
15. สภาพครัวเตาแก๊ส

16. สภาพครัวเตาถ่าน

17. มะม่วงน้ำปลาหวานใส่ปลาร้าสด

18. เครื่องขูดมะพร้าวแบบพื้นบ้าน

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 :

หญิงสูงวัย อายุ 57 ปีเป็นคนจังหวัดมหาสารคาม โดยมีสามีเป็นคนพวนมีลูกทั้งหมด 3 คน และได้เสียชีวิตไปแล้ว 1 คน ปัจจุบันจึงมีบุตรเหลือเพียง 2 คน เป็นภรรยาผู้ใหญ่อายุ 60 ปี ได้นั่งสนทนาในบ้านของตนเอง โดยมีแม่สามีนั่งร่วมในวงสนทนาในครั้งนี้ด้วย

ถาม : พี่อายุเท่าไรคะ เป็นคนที่ไหน

ตอบ : 57 ปี

ถาม : เจอกับแฟนที่ไหน จึงมาเป็นสะใภ้บ้านนี้

ตอบ : เจอกับแฟนที่กรุงเทพฯ ไปทำงานรับจ้างทำงานบ้าน แฟนไปเป็นช่างในบ้านเดียวกัน

ถาม : ที่บ้านกินอะไรบ้าง

ตอบ : ส่วนใหญ่ที่บ้านจะกินอาหารจีน กินหมด ได้หมดไม่ห้าม ยกเว้นตอนคลอดไม่ให้กินเนื้อ ต้องได้เดือนก่อน

ถาม : ทำไมถึงไม่กินเนื้อ

ตอบ : แต่ไม่รู้เหตุผลว่าเพราะอะไร ถ้ากินสุรุษสุร่ายก็ผัดได้ ส่วนพื้นบ้านกินได้หมด

ถาม : เวลากินคิดถึงประโยชน์ของอาหารมั๊ย

ตอบ : แล้วแต่ความชอบในการกินไม่ได้คิดถึงประโยชน์ แต่กินหัวปลีเพราะจะมีน้ำมัน หรือเป็นแผลไม่กินไข่หรือเนื้อ หรือห้ามกินเห็ดจากป่า

ถาม : รู้ได้อย่างไรว่ากินได้

ตอบ : ต้องสังเกตดูเช่น มดกินก็จะกินได้

ถาม : ในพิธีต่างๆ นิยมเลี้ยงอาหารอะไร

ตอบ : ช่วงงานบวช งานแต่ง สมัยก่อนจะเป็นข้าวหม้อแกงหม้อ เช่นข้าวแกงเผ็ด ลาก สมัยนี้มักเป็นโต๊ะจีนมากกว่าทำเองเพราะสะดวก ประหยัดดี แต่งานศพจะทำอาหารในวัด

ถาม : แล้วในงานศพนิยมเลี้ยงอะไร

ตอบ : อาหารไม่นิยมทำโต๊ะจีน ส่วนมากเป็นข้าวต้มกระเพาะปลา อาหารเปลี่ยนไปเรื่อย

ถาม : แล้วมีอะไรอีกมั๊ย

ตอบ : ขนมที่ขาดไม่ได้ในงานบุญ เมื่อครบ 7 วันต้องทำข้าวต้มต้กบาตรเรียกว่า ข้าวต้มมัดหรือข้าวต้มมัด (ข้าวต้มหมู) โดยเอาข้าวเหนียว หัวหอม กลี้อมาผสมกันแล้วห่อไปต้มไม่ได้นึ่ง หรือใช้ทองหยิบ ทองหยอด แต่แพง เป็นขนมที่ทำในงานบุญ ที่นครนายกจะมีขนมถาดหมู เป็นขนม มีกะทิ น้ำตาล หัวหอม ถั่วลิสงคั่ว หมู คล้ายขนมเปียกปูน ที่อื่นๆไม่เคยเห็น เกิดมาก็เห็นผู้ใหญ่ทำ ก็ทำต่อๆกันมา ลูกหลานก็จะช่วยตอนมีงาน ส่วนใหญ่จะเป็น

ผู้หญิง ผู้ชายจะไม่ทำอาหาร ที่นี้ทำอาหารอร่อยทุกบ้าน จากปากพลีถึงนครนายก จะรสชาติเดียวกัน เปรี้ยว เค็มหวาน แต่จากทำด้านไปรสชาติจะต่างกัน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 :

หญิงสูงวัย อายุ 52 ปีเป็นคนจังหวัดนครราชสีมา โดยมีสามีเป็นคนพวน ผ่านมาดั่งครรภ์ และคลอดบุตรมาแล้ว โดยมีบุตรทั้งหมด 4 คนเป็นผู้ชาย 1 คน และผู้หญิง 3 มีอาชีพค้าขายโดยทำร่วมกับสามี และได้นั่งสนทนาในบ้านของตนเอง โดยมีสามีนั่งทำงานอื่นในบริเวณใกล้เคียงกัน

ถาม : ตอนป่าท้อ ป่ากินอะไร

ตอบ : ป่ากินอะไรไม่ได้เลย กินข้าวกับมะขาม มะนาว แต่พอหายแพ้แล้วกินได้ทุกอย่าง

ถาม : แล้วญาติผู้ใหญ่บอกให้กินอะไรเป็นพิเศษมั๊ย

ตอบ : กินน้ำมะพร้าว กินได้เรื่อยๆ จนตลอด

ถาม : ทำไม

ตอบ : ทำให้เด็กตัวสะอาด

ถาม : แล้วหลังตลอดกินอะไร

ตอบ : ปลาอย่าง หมูย่าง ผัดจิง หน่อข้าวอ่อนย่างไฟ คลุกกับข้าว ข้าวคลุกเกลือ

ถาม : แล้วปลาที่เอามาอย่างคือปลาอะไร

ตอบ : ปลาคุณไม่กินปลาแขง

ถาม : ปลาแขง คืออะไร

ตอบ : ปลาที่มีเกล็ด ปลาหมอ ปลาช่อน

ถาม : นอกจากปลาแขงแล้ว ไม่กินอะไรอีก มั๊ย

ตอบ : ไม่กินข้าวเหนียว

ถาม : เพราะอะไร

ตอบ : คนพวนไม่กินข้าวเหนียว

ถาม : แล้วกินอย่างนี้ไปนานแค่ไหน

ตอบ : ช่วงอยู่กำ แต่ทุกคนไม่เท่ากัน ของป่าอยู่ 25 – 26 วัน

ถาม : แล้วทำไมถึง อยู่ไม่เท่ากัน

ตอบ : แล้วแต่ว่าแต่ละคนจะทนได้กี่วัน ท้องไส้จะได้แห้ง

ถาม : แล้วหลังจากนั้นกินอะไร

ตอบ : กินแกงเลียง หัวปลี ไม่กินของเปรี้ยว ของหมักดองและปลาร้าก็ไม่กิน

ถาม : เปรี้ยวคืออะไร

ตอบ : ปลาร้า ของหมักดอง เช่นหน่อไม้ดอง

ถาม : แล้วแกงเลียงหัวปลีใส่อะไรบ้าง

ตอบ : ใส่ผักที่มีอยู่ ส้มป่อย

ถาม : ทำไม

ตอบ : ช่วยให้มีคลุกแห้งเร็ว ส่วนเครื่องปรุงมีหัวหอมเผา กระเทียมเผา พริกไทย

ถาม : ทำไมต้องเผา

ตอบ : ทำให้มันสุก

ถาม : แล้วในงานศพล่ะ มีข้อห้ามอะไรบ้างมั๊ย

ตอบ : อาหารในงานศพห้ามทำอาหารเกี่ยวกับ หน่อไม้คอง ขนุน มะละกอ หน่อไม้สดได้
มะละกอสุกได้ ช่วงที่สวดศพจะไม่ทำขนมรวมมิตร แต่จะทำตอนผ่าน 7 วันไปแล้ว

ถาม : แล้วนอกจากนี้มีความเชื่ออื่น ๆ อีกมั๊ยคะ

ตอบ : ความเชื่อที่พูดต่อ ๆ กันมา น้ำพริกปลาร้าขาดไม่ได้ วันไหนเลี้ยงนม จะไม่มีราดหน้า
สมัยก่อนมีข้าวต้ม (เมื่อ 20 ปี มาแล้ว) ถ้าศพตายนอกบ้านจะไม่มีการทำอาหารเตรียมไว้
เพราะเชื่อว่าจะมีคนตายเกิดขึ้น

ถาม : แล้วมีการทำบุญอย่างไร

ตอบ : พิธีศพ มีทำบุญ -3 วัน 7 วัน วันเผาจะมีขนมถั่วดำ สำหรับเลี้ยงแขกกลางวัน เลี้ยงพระ
ด้วย 7 วันมีข้าวต้ม ลอดช่อง 50 วัน ข้าวหม้อ แกงหม้อ ถ้าทำบุญ 100 วันมีถวาย
สังฆทานเพิ่ม

ถาม : หลังจากนั้นมีการทำบุญให้ผู้ตายมั๊ย

ตอบ : สงกรานต์ มีทำบุญกระดุกเพิ่ม ทำอาหารที่คนตายชอบ เช่นต้มถั่วลิสงใส่กระดุกหมู
นอกจากนี้ยังมีการทำบุญให้ผู้ตายในเทศกาล สารทพวน ไทยพวน ไทยลาว ที่นี้จะมี
สารทไทย สารทลาวด้วย ก็มีการ ทำบุญ การทำบุญเชื่อว่า ปู่ย่าตายายที่ตายไป ถ้าไม่ทำ
จะคำว่า ถ้าทำบุญ ทำเพื่อให้ลูกหลานมีอยู่มีกิน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 :

หญิงสูงวัย อายุ 60 ปี เป็นคนพวนตั้งแต่เกิด ที่ อ.นครนายก มีลูก 3 คน

ถาม : ป้าอายุเท่าไหร

ตอบ : อายุประมาณ 60 ปี

ถาม : ตอนท้อง ป้าทานอาหารอะไร

ตอบ : ตอนท้องก็จะรับประทานอาหารทั่วไป จะยกเว้นเผือก มัน เพราะจะทำให้เด็กมีไขมัน เมื่อ
คลอดแล้วจะอยู่ไฟ ก่อนอยู่ไฟก็จะมีพิธีดับไฟก่อน

ถาม : ช่วงอยู่ไฟ ทานอาหารพวกไหนบ้าง

ตอบ : ช่วงอยู่ไฟมักจะทานอาหารพวกปลา บึง ปลาอย่าง ผักต่างๆ ข้าวคลุกเกลือ ข้าวเกลือทาน
พร้อมข้าว จะห้ามปลาหม้อ ปลาช่อนตากแห้ง ห้ามของทอด

ถาม : เพราะอะไร จึงห้าม

ตอบ : เพราะผู้ใหญ่บอก มียาต้มบำรุงน้ำมัน คัมคินน้ำมันราชสีห์สดๆเพื่อทานน้ำ สัก 2-3 วัน หัว
ปลีทำแกงเลียง ว่านชักมดลูก เป็นยาหม้อใช้วิธีต้ม น้ำพอประมาณ เปลี่ยนจนกว่าจะจืด

ถาม : ป้าต้องทำอะไรอีกมั๊ย เวลาคลอดลูก

ตอบ : ต้องอาบน้ำร้อน นอนแม่สะแนน (แคร่ไม้ไผ่เล็กๆ กว้างประมาณแผ่นหลัง) เก็บไว้ใช้กับ
คนอื่นได้น้ำที่อาบคือ น้ำตะไคร้ ใบสะมัด ส้มป่อย ให้แข็งแรง หมอชาผู้ชายเก็บมาให้
ต้มกิน เรียก ยาเก่า เป็นยาแผนโบราณ มัดสมุนไพรมาต้ม มีเวทมนต์กำกับ แต่ทุกวันนี้
คนไม่กินแล้ว

ถาม : เวลาลูกคลอดแล้ว ต้องทำอะไรบ้างกับเด็กที่คลอด

ตอบ : ป้อนกล้วยประมาณเดือนที่ 3 บางคนก็ปังก่อน ช่วยเรื่องลำไส้ของเด็ก
โพล้ต้ม กินน้ำ หรือตำเอามาทาท้องแก้ปวด ผักโขมกินได้ทั้งต้น ใบ ลอกเปลือกออก
ต้นเล็กคั้นน้ำมัน

ถาม : ตอนนี้ยังมีทำกันบ้างไหม ในหมู่บ้านนี้

ตอบ : ถามเรื่องความเชื่อต่าง ๆ ตอบว่าคงจะสูญหายไป มีการพูดให้ฟัง แต่เด็ก ๆ ไม่ฟัง

ถาม : เวลามีงานศพ มีข้อห้ามอะไรบ้างไหม

ตอบ : ช่วงงานศพจะไม่ให้อาหารที่มียาง เช่น ส้มตำ จะไม่ให้ตำ ลูกฟักทอง อาหารเส้น ของ
หมัก ของดอง

ถาม : มีขนมอะไรบ้างที่ห้าม

ตอบ : ขนมก็จะมีถั่วดำ เน้นถั่วดำ ถามความคิดเห็น ... คนโบราณโบราณเขาเคยทำมา
ตอนขมาศพ จะมีการนำอาหารให้คนตาย

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 :

ชายสูงวัย อายุ 54 ปี รับจ้างทั่วไป ขายส่งผลไม้ตามฤดู เป็นคนพวนตั้งแต่เกิด ที่บ้านนุ่ง
เชือกปากพลี จ.นครนายก มีลูก 4 คน

ถาม : ลูกผู้ใหญ่ เวลาคลอดต้องกินอะไร

ตอบ : ตอนคลอด ต้องกินคัมคินน้ำมันราชสีห์ เคยเก็บมาให้แม่ต้มตอนมีน้อง และได้รับการบอกเล่า
มาจากผู้ใหญ่ เวลาเก็บอย่าให้งาทับด้วยนะ

ถาม : ลักษณะ เป็นอย่างไร

ตอบ : ที่บ้านนี้มี เดี่ยวไปเก็บมาให้ดู.....

ถาม : หญ้านี้ช่วยอะไรได้บ้างลุง

ตอบ : รู้ว่าช่วยเรียกน้ำมัน ผู้ที่มีอายุ ต่ำกว่า 30 ปี ลงมาจะไม่มีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้

ถาม : อาหารอื่น มีอะไรอีกบ้างคะ

ตอบ : อาหารอย่างอื่นๆ ที่ดูแลคือ แกง คัมหัวปลี ห้ามกินเนื้อตอนอยู่เรือนไฟ คิดว่าการที่แม่อยู่ เรือนไฟคือสิ่งที่สืบทอดมานานแล้ว ถ้าตายคงตายกันไปแล้ว

ถาม : มีกินยาตอง บ้างไหม

ตอบ : บางบ้านมียาตอง ต้องกินแต่ป่าไม่กิน ลุงเลยกินและรู้ว่าเพื่อ มดลูก น้ำนม หน้าท้องพ่อ แม่ จึงรู้เห็นมาตั้งแต่เด็ก

ถาม : ของห้ามอื่น เวลาคลอดลูกนะ

ตอบ : การห้ามทานปลา หรือสิ่งที่ห้าม อาจเนื่องมาจากความไม่ทันสมัยของโรงพยาบาล ไปหา หมดที่ก็นาน จึงจำเป็นต้องเชื่อฟังเวลาผู้ใหญ่ห้าม

ถาม : ข้อห้ามในงานศพ มีบอกกันอย่างไรบ้างคะ

ตอบ : สิ่งที่ไม่ให้มีในงานศพเช่น ของที่เป็นเส้น เป็นยาง เนื่องจากจะมีการตายต่อ ๆ กันเรื่อย ๆ

ถาม : เคยมีไหม ในหมู่บ้านนี้

ตอบ : เคย เคยมีตายต่อกัน 13 คน เคยมีกรณีตายต่อกันแต่ไม่ยืนยันว่า ไหลตาย เห็นเขาว่าชะตา หมู่บ้านขาด ทำพิธีต่อชะตาที่กลางหมู่บ้าน เลี้ยงพระ เลี้ยงคน

ถาม : เวลาเลี้ยงลูก มียาอะไรบ้างไหม ที่เชื่อๆกันมา

ตอบ : ท้องอืด ท้องเฟ้อ เอาสาระแหน่ มาขยี้แล้วทา มหาหิงส์ กวาดยาเวลาเด็กไม่สบาย กินลูกหนูแดง ๆ ชูกำลัง

ถาม : งานศพ มีอาหารอะไรบ้างที่ห้ามกัน

ตอบ : ของทานในงานศพ ห้ามมียาง มีเส้น ไม่นิยมเอามะละกอ ไปงาน อาหารที่เหลือจากงาน ศพก็จะไม่เอาเข้าบ้านของหวานต้องเป็นถั่วดำ เจ้าภาพจัดหาของ

ถาม : ทำบุญกันที่ไหนบ้าง

ตอบ : ทำกลางบ้าน วัดจะเป็นศูนย์กลาง แต่ละบ้านจะทำ ก้อนหิน กรวด ทราย ข้าวสารเลี้ยงปู่ ตา บ้าน ศาลอยู่อำเภอเมืองประจำหมู่บ้าน ใ้แก่ทุกบ้านแล้วหล้า สารทพนวันสิ้นเดือน 9 สารทลาว 15 วัน ทำกระยาสารท ขนมเทียน มีการแลกขนมกัน ทาน สารทไทยก็ทำกันทุกบ้าน

ถาม : แสดงว่ามีทุกประเพณีเลยนะสูง

ตอบ : ใช่ ทั้งไทย พวน ลาว

ถาม : มีอะไรที่อยากเล่าบ้างไหม สูง

ตอบ : หมดแล้วละ

ถาม : ขอบคุณมากๆคะ